

לקוטי תורה המבואר

מאמרים
על פרשיות התורה ומועדי השנה

מלוקטים מספרי
תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה ראה אנכי נותן לפניכם היום

בחי' שם הוי' בנפש האדם ובעבודת ה'

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וציונים

פרשת ראה

שנה ג | גליון קט"ז

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה

©
כל הזכויות שמורות
למערכת ליקוטי תורה המבואר

הרב לוי געלב
עורך ראשי

הרב מנחם דאברוסקין – הרב ברוך וילהעלם
עורכים

בשורה טובה

לשמוע ולהוריד אלפי שיעורים בחסידות, בתניא, דרך מצותיך,
לקוט"ת ותו"א ועוד, באודיו או בכתב
נא לבקר באתר החדש והמפואר אוצר החסידות
otzerhachassidus.com

לקבל הגיליונות באימייל או להקדיש הגיליונות הבאים
(+1) 718-650-6295
LikuteiTorah@otzerhachassidus.com

לפרטים אודות מוקדי ההפצה בארה"ק וכן להשתתף בהוצאת ההפצה בארה"ק
050-4109309
L109309@gmail.com

יו"ל ע"י

הרב לוי געלב
(+1) 310-938-4016
info@maamaronline.com

מכון לעבדך באמת
בארה"ב 718-650-6295 (+1)
בארה"ק 050-4109309
info@otzerhachassidus.com

The Ma'amaram of LIKUTEI TORAH and TORAH OR are copyright by the Kehot Publication Society, a division of Merkos L'yonei Chinuch Inc. and are reprinted here with permission.

פתח דבר

בשבח והודיה לה', מוגש בזה לפני ציבור הלומדים, מאמר "ד"ה ראה אנכי נתן לפניכם היום", בסדרת "לקוטי תורה המבואר", שהוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן נבג"מ זצוקלה"ה. ומטרתו להקל בלימוד ה'חסידישע פרשה' בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד 'הנחות' מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו"ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו"ר האמצעי, אור התורה וכו'). כמו כן נכתבו "ביאורי מושגים" - הסברה רחבה של מושגים יסודיים בחסידות, המופיעים במאמר.

גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא"ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר').

כפי שנראה לעין הקורא, נשתפרו הקונטרסים בתוספת מרובה על העיקר ממה שהיו, בעריכת המאמרים עם "י צוות משפיעים שיחי', עימוד ועיצוב חדש, וגם הגהה יסודי שיהיה נקי ומנופה מכל טעותי הדפוס, ועוד הרבה תיקונים אשר כל הרואה יאמר ברקאי.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באימייל, לקבלו נא לשלוח אימייל לכתובת: subscription@otzerhachassidus.com, וכן אפשר להוריד את הקונטרס, וכמו כן גם הקונטרסים האחרים שי"ל על ידינו בכתובת: otzerhachassidus.com.

כבר אמר דוד המלך ע"ה "שגיאות מי יבין", יתכן כי נפלו אי הבנות בעניינים המבוארים או טעותי הדפוס וכדומה. על כן שטוחה בקשתנו בפני ציבור המעיינים בקונטרס - לשלוח את הערותיהם ונתקנם בבוא העת אי"ה.

כתובת למשלוח הערות: likuteitorah@otzerhachassidus.com

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

כ"א אב - ה'תשע"ד

בברכת שבתא טבא

הרב לוי געלב

מכון לעבדך באמת

ד"ה

ראה אנכי נותן
לפניכם היום

בחי' שם הוי' בנפש
האדם ובעבודת ה'

מאמר זה הוקדש

לזכות

ר' לייבל שיחי' באביטש
וכל משפחתו

ויהי רצון שיתברך בכל מילי דמיטב,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנה,
תמיד כל הימים

תוכן המאמר

פרק א:

קושיות ודיוקים בהכתוב 'ראה אנכי נתן'..... ז

פרק ב:

ביאור ענין שם הוי' בנפש האדם..... ח

פרק ג:

י"ד של שם הוי' בנפש - ביטול שלמעלה מטעם ודעת..... ט

פרק ד:

אות ה"א דשם הוי' בנפש - התבוננות באלקות..... טו

פרק ה:

'תרין רעין [חכמה וכינה] דלא מתפרשין' בנפש האדם..... טז

פרק ו:

וא"ו וה"א דשם הוי' בנפש - מדות קדושות, וג' לבושי הנפש..... כא

פרק ז:

הפירוד שיכול להיות בין י"ה לו"ה בנפש האדם, מסיבת תאוות היתר..... כו

פרק ח:

התיקון לפירוד זה בין י"ה לו"ה ע"י מילת ערלת הלב, מצד האדם, ומלמעלה..... כט

פרק ט:

הטעם ע"פ חסידות לאמירת 'הא שמייה רבא מברך'..... לה

פרק י:

המשכת הביטול די"ה ע"י קיום התורה ומצות..... לט

פרק יא:

תירוץ הקושיות מתחילת המאמר על הכתוב 'ראה אנכי נתן'..... מג

ב"ה. לקו"ת פ' ראה, ד"ה ראה אנכי נותן לפניכם היום [יה, א - יט, ב]

פרשה ראה

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה וגו'. הנה אמרו יח א
רו"ל, כל מקום שנאמר היום, הוא נצחי ולעולם גם היום הזה. ולהבין
זה בכאן, וגם מלת לפניכם, דהוי ליה לומר לכם.

ולשם כך יקדים כמה שאלות ודיוקים

[בכתוב:]

הנה, אמרו רו"ל³: כל מקום שנאמר 'היום' -
הוא נצחי ולעולם גם היום הזה.

- "דפירוש 'היום' הוא 'היום לעשותם', שזהו
[דבר הנמשך] עד 'למחר לקבל שכרם' דקאי על
לעתיד, וא"כ, כל משך זמן העולם הזה הוא 'היום
לעשותם', וזהו ד'היום' הוא נצחי" (סה"מ עטר"ת ע'
תרי ד"ה זה).

[ועל פי זה מקשה:]

ולחבין זה בכאן.

וצריך להבין כיצד הענין ד'ראה אנכי נותן
לפניכם היום ברכה וקללה' הוא דבר נצחי, עד
היום הזה. כלומר, מהי המשמעות של כתוב זה
בעבודת האדם גם היום⁴.

[ומקשה עוד:]

וגם מלת "לפניכם", דהוי ליה לומר "לכם".

ד"ה כי קרוב אליך תרפ"א. ד"ה א"ר יהושע בן לוי
תרפ"ח ע' קיט ואילך. תש"ב ע' 138 ואילך.

וד"ה זה תשי"ג, תשל"ב, ותשמ"ג.

2. דברים יא, כו-כו.

3. ע' רש"י דברים כט, ב פסוק ד 'כיום הזה'. ובלקח
טוב שם פסוק ט, מה היום לא ישבות. ועי' רש"י
סוטה (מו, ב) ד"ה ויקרא, וז"ל: כל מקום שנאמר 'עד
היום הזה' - לעולם ולעולמי עולמים.

4. ידוע שהתורה היא נצחית (תניא ר"פ י"ז. שם קונטרס
אחרון סד"ה ולהבין פרטי ההלכות), דהיינו, שכל ענין

פרק א

קושיות ודיוקים בהכתוב 'ראה אנכי נותן'

"ראה¹ אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה.
את הברכה וגו"².

[נאמר בתחילת הפרשה: "ראה אנכי נותן
לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר
תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה
אתכם היום. והקללה אם לא תשמעו אל מצות
ה' אלקיכם וכו".]

פירוש כתוב זה לפי פשוטו הוא: משה רבינו
מודיע לכל אחד ואחד מבני ישראל בפרט (ד'ראה'
הוא לשון יחיד) את הברכות והקללות שיאמרו
על הר גריזים והר עיבל. והברכות יבואורק בתנאי
שישמעו אל מצות ה' אלקיכם (כפי רש"י עה"פ).

וכאן מבאר פסוק זה ע"פ פנימיות
העניינים, ואיך הוא שייך לעבודת ה' של כל
אחד ואחד מישראל.

1. הביאור של דרוש זה מיוסד על מאמרים אלו:
הנחה אחרת בארוכה במאמרי אדמו"ר האמצעי דברים
כרך ב ע' שסה ואילך, וביאור שם ע' שצד ואילך.

הנחה אחרת ובתוספות הגהות וקיצורים באוה"ת פ'
ראה ע' תרלה ואילך. ע' תרסב ואילך. ע' תרסו ואילך.
ובאוה"ת דברים כרך ה ע' ב'לה. ב'לו. ב'לח. וראה שם
בכרך ו ע' ב'תקכב.

סה"מ תרכ"ו ע' רו. סה"מ תרל"ג ע' תמא (מיוסד
על מאמר זה). המשך מים רבים תרל"ו פ"ה ואילך.
וראה גם ד"ה זה בסה"מ עטר"ת ע' תרט.

אך הענין, כי הנה יש בכל אחד ואחד מישראל בחינת פנימיות ובחינת חיצוניות,⁴ והנה כתיב פנים בפנים דבר הוי' עמכם, כי בשעת קבלת התורה נמשך לכל אחד ואחד מישראל בחינת הוי' בבחינת פנים שלהם, בכל ניצוץ נשמותיהם, וזהו ענין קבלת הדיבור אנכי ה' אלקיך,

שלהם.

על פי זה (שיש בכל אחד מישראל בחינת פנימיות וחיצוניות) יובן הפירוש הפנימי במה שכתוב אצל מתן תורה 'פנים בפנים דיבר הוי' עמכם'.

כי הנה, בשעת מתן תורה נמשך אצל כל יהודי בחי' הוי' (ולקמן יבאר בפרטיות הכוונה בזה). אך בזה גופא, המשיך הקב"ה בחי' הוי' בבחי' ה'פנים' של הנפש של האדם.

וזהו "פנים בפנים דיבר הוי' עמכם" – שנמשכה מבחי' פנימיותו של הקב"ה ('פנים'), היינו, שם הוי' – ובאופן שזה נמשך בבחי' הפנימיות של בני ישראל ('בפנים'), פנימיות הנפש הנ"ל.

בכל ניצוץ נשמותיהם.

כלומר: שע"י המשכת דרגה גבוהה זו של שם הוי' בפנימיות הלב נעשה עי"ז שינוי פנימי בבני ישראל בשעת מתן תורה, עד שיש לזה ביטוי בכל חלקי נפשו, וכמו שיתבאר לקמן.

וזהו ענין קבלת הדיבור "אנכי ה' אלקיך"⁷,

וכן יש להבין תיבת 'לפניכם' בהכתוב 'ראה אנכי נותן לפניכם היום', כי לכאורה כדי כ שהקב"ה נותן את הברכה אל בני ישראל, מתאים יותר לכתוב "הנני נותן לכם היום"?

פרק ב

ביאור ענין שם הוי' בנפש האדם

[ובכדי להבין כל זה יש להקדים תחילה:]

אך הענין:

- לבאר כל הדיוקים והקושיות דלעיל.

כי הנה, יש בכל אחד ואחד מישראל בחינת פנימיות ובחינת חיצוניות.⁴

ובכללות מדובר על ב' דרגות באהבת ה', ובהמשך המאמר יבואר ענין זה יותר.

והנה, כתיב⁵ "פְּנִיִם בְּפָנִים דָּבַר הַוְי' עִמָּכֶם".

[פירוש:]

- **כי בשעת קבלת התורה נמשך לכל אחד ואחד מישראל בחינת הוי' בבחינת 'פנים'**

הנהגות צמח צדק

א. עיין מ"ש מזה ע"פ 'ויהי מקוץ' בדבור השני [תו"א פ' מקץ לא, ג] - וזה לשונו שם: "כי יש לכל נפש בחי' פנימיות ובחי' חיצוניות, דהיינו, בחי' 'סתים' וגליא'. שכמו שקוב"ה סתים וגליא, כך אורייתא וכך ישראל כו'. ובחי' 'סתים', היינו, בחי' פנימיות – חכמה בינה דעת שבנפשו האלקית, שאינו מושג ונראה לעין [- לכן נק' סתים ופנימיות של הנשמה]. ובחינת 'גליא' הוא בחי' חיצוניות שבו, שהוא בחי' אהבה ויראה כו' [ומחשבה דיבור ומעשה]."

5. דברים ה, ד. ראה אוה"ת יתרו ע' תתצט.

6. ראה אוה"ת כאן ע' תרסב.

7. שמות כ, ב. דברים ה, ו.

וענין שבתורה (אפילו סיפורי התורה, כמו מעשה האבות) ישנו גם בעבודה רוחנית אצל כל אחד ואחד מישראל בכל מקום ובכל זמן. וכמו כן בענינינו, שבכל זמן צריך ללמוד מפסוק זה הדרכה בעבודת ה'.

פירוש, שיהיה בחינת שם הוי' מאיר ומתגלה בך כל כך עד שיהא נקרא על שמך, להיות אלהיך, אלהים שלך, כמו שכתוב במקום אחר. וביאור ענין זה, איך יש בחינת שם הוי' בכל אחד ואחד.

הנה אמרו רז"ל, אפילו רשעים מלאים חרמות, שנופלים להם הרהורי תשובה מחמת שאינו רוצה להיות נפרד מהקדוש ברוך הוא, והוא בלי טעם ודעת, מפני כי בחינה זו היא באה מבחינת חכמה, שהיא בחינת ביטול אליו

וביאור ענין זה – איך יש בחינת שם הוי' בכל אחד ואחד.⁸

פירוש, שיהיה בחינת שם הוי' מאיר ומתגלה בך כל כך עד שיהא נקרא על שמך, להיות 'אלהיך' – [דהיינו] אלהים שלך, כמו שכתוב במקום אחר.

פרק ג

יו"ד של שם הוי' בנפש
ביטול שלמעלה מטעם ודעת

וזהו גם הכוונה הפנימית של הפסוק 'אנכי הוי' אלקיך', שזהו הדיבור הראשון של עשרת הדברות שהקב"ה בעצמו אמרם לכל ישראל, כלומר: שהקב"ה פעל ועשה שבחי' הוי' תהי' 'אלקיך' ממש דכל אחד מישראל.

[וממשיך לבאר ענין שם הוי' שיש בכל אחד מישראל. וכדי לבאר זה, מסביר בפרטיות, (לא לפי הבנת תוכן שם הוי' בכלל, אלא) לפי הבנת כל אחת מארבע אותיות השם.

ומתחיל עם האות הראשונה דשם הוי' –

יו"ד – ועניינה בנפש האדם:]

הנה, אמרו רז"ל⁹: 'אפילו רשעים מלאים חרמות' – על העבירות שלהם, [פירוש:] שנופלים להם הרהורי תשובה, מחמת שאינו רוצה (בפנימיותו) להיות נפרד מהקדוש ברוך הוא, והוא בלי טעם ודעת¹⁰ – כי הרי בהיותו רשע, בפשטות אינו יושב ומתכוון בדברים שיגרמו לו לעשות תשובה..

כידוע דאחד הפירושים בשם 'אלקים' הוא מלשון כח (כמו 'ואת אילי הארץ לקח'), ועניינו – שהוא ית' בעל כל הכוחות כולם (שו"ע או"ח סימן ה'), ולפי זה, הפירוש הפנימי ב'אלקיך' – אלקה שלך – הוא (לא רק שהקב"ה שולט עליך, אלא) שהקב"ה הוא כוחך וחיותך.

וזהו 'אנכי הוי' אלקיך', 'פירוש: שיהיה בחינת שם הוי' מאיר ומתגלה בך כל כך עד שיהא נקרא על שמך' דכל אחד מבני ישראל. דהיינו, שבחי' שם הוי' תתייחד ותתעצם בנפש האדם עד שתיעשה חלק ממנו ממש, היינו, כל מהותו ועצמותו.

[וע"פ זה צריך להבין:]

[ומה שבכל זאת אינו רוצה להיות נפרד,

היינו –]

מפני כי בחינה זו – שפועלת שאפי' רשע אינו רוצה להיות נפרד מהקב"ה, היא באה מבחינת חכמה, שהיא בחינת ביטול אליו

9. ראשית חכמה שער היראה פרק ג' בשם ספר חסידים.
10. ראה המשך מים רבים – תרלו פרק ה'.

8. ראה ד"ה ועשית חג השבועות תרס"ו. וראה גם ד"ה פדה בשלום תרע"ח ותש"ז.

יתברך שלמעלה מן ההשכלה והדעת המושג, ונקרא בחינת משכיל על דבר,

והנה כשהאדם כבר מחלק את השכל לפרטים ע"מ להשיגו ולהבינו היטב, למרות שדוקא עי"ז הוא 'תופס' את הענין על בוריו, בכל זאת יש בזה גם חסרון: כי עי"ז הוא מתרחק מנקודת החכמה היסודית שנקראת 'נקודת האמת'. שהיא הנקודה הראשונה שהשיג.

וסיבת הדבר היא: עיקר החילוק בין ב' השלבים של 'חכמה' ו'בינה' הוא שאצל החכמה ההדגשה היא על הנקודה עצמה, ואילו ב'בינה' ההדגשה היא על האדם, שהאדם יבין אותה נקודה. ולכן כיון שב'בינה' צריך האדם לראות שהדבר מתיישב בשכלו הפרטי, לכן ההדגשה היא כבר יותר על מה מובן לו, ולא על הנקודה של אותה רעיון שכלי.

ומעתה יובן הקשר בין חכמה לביטול: שכן כל ענין החכמה היא ראיית האמת עצמה, היינו שלא נרגש כאן ה'אני' אלא האמת של הדבר, לעומת הבינה ששם ההדגשה היא על תפיסת האדם שהוא קלט והבין את הדבר בכלי שכלו ובאותיות שלו. ונמצא שגדרה של חכמה הוא היכולת להתבטל ממציאותו ולפעול שמוחו יהי כלי המוכן לקבל את האמת בטהרתה, ולא דוקא לפי הגדרת שכלו הפרטי.

ומאחר שע"י כח החכמה יש בכח האדם להיות 'בטל' לאלקות, ולתת שהאור האלקי ישרה

יתברך שלמעלה מן ההשכלה והדעת המושג.¹¹ הביטול שלמעלה מדעת הנמצא אצל כל יהודי, נובע מבחי' החכמה של הנשמה.

וכמ"ש בתניא (פרק י"ח - מצוין בהגהת הצ"צ כאן): "ולכן, אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עינוים קשים שלא לכפור בה' אחד, ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה', וגם במעט שיודעים אין מתבוננים כלל ואין מוסרים נפשם מחמת דעת והתבוננות בה' כלל, אלא בלי שום דעת והתבוננות, רק כאילו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם וטענה ומענה כלל.

"והיינו, משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש ע"י התלבשותו בבחי' חכמה שבה, שהיא למעלה מן הדעת והשכל המושג ומובן".

ביאור הקשר של ענין ה'ביטול' (ומס"נ) לבחי' ה'חכמה':

ידוע שהשכל מורכב מב' חלקים - חכמה ובינה. 'חכמה' היא רק הנקודה הראשונה, ה'ברק המבריק' שמתגלה לאדם, ואילו ה'בינה' היא ההתעמקות באותה נקודה, דהיינו: לפרט את נקודת השכל לפרטים, ולחברה לכלי שכלו האישיים שיובן על ידו על בוריה¹¹.

הנהות צמח צדק

ב. וכמ"ש בספר של בינונים פרק י"ח (בביאור ענין הביטול דמס"נ שבא דווקא מבחי' החכמה שכנפש) - פיענוח הגהה זו מובא בפנים בהביאור להמאמר.

11. אכל הוא עדיין אינו יכול לומר בפרטיות כיצד רעיון זה מיישב את הענין לגמרי. ושלב זה נקרא 'חכמה'. רק כשימשיך להתבונן ויעמיק עוד בדבר אז תרחב נקודת הדברים ובסופו של דבר יצא הביאור השלם - זה נקרא 'בינה'.

ליתר ביאור נשתמש בדוגמא: כאשר אדם לן בעומקה של סוגיא, והוא מחפש תירוץ לשאלה שעלתה לו, הרי הוא מתעמק בענין עד שעולה במוחו ה'ברקה'. ב'הברקה' זו מצויה נקודת הביאור אך היא עדיין לא מספיקה. היינו שהאדם מרגיש שברעיון זה שעתה עלה בראשו טמון הביאור

וכתיב משכיל לאיתן אזרחי, פירוש משכיל להיות איתן, מלשון חיזוק, כמו איתן מושבך, כי בחינה זו היא בחינה חזקה, שנתחזק בכל אחד ואחד מישראל מאד בבחינת קשה עורף, כמו שכתוב כי עם קשה עורף הוא וסלחת וגו' כמו שכתוב במקום אחר, לפי שהוא רצון פשוט בלי שום טעם ושכל מושג,

[ממשיך לבאר היחס בין בחי' זו של 'משכיל' לענין בחי' 'איתן האזרחי':]

פירושו: 'משכיל' להיות 'איתן' – מלשון חיזוק, כמו "איתן מושבך"¹³.

וביאור הענין הוא, דמבחי' 'משכיל', פנימיות החכמה של הנשמה, נמשך להיות 'איתן', שהוא מלשון חיזוק ותוקף (כמו 'איתן מושבך', שפירושו הוא (כהתרגום שם): 'תקיף בית מותבך'), דהיינו, שמחמת בחי' משכיל שבנשמה נמשך באדם כח ותוקף מיוחד (כפי שממשיך ומבאר ענין כח ותוקף זה).

[מבאר הטעם מדוע בחינת 'איתן' זה – שנמשכת ונובעת מבחי' 'משכיל' – היא בבחי' חיזוק:]

כי בחינה זו [- הביטול דחכמה שלמעלה מטעם ודעת] היא בחינה חזקה, שנתחזק בכל אחד ואחד מישראל מאד, בבחינת 'קשה עורף', כמו שכתוב¹⁴ "כי עם קשה עורף הוא, וסלחת וגו'", כמו שכתוב במקום אחר¹⁵, לפי שהוא רצון פשוט בלי שום טעם ושכל מושג.

הרצון הנולד מבחי' זו הוא חזק מאד ולמעלה מכל מדידה והגבלה, כי אינו נולד מטעם ושכל האדם ובמילא גם אינו מוגבל ע"פ טעם ודעת,

אצלו בטירתו, לכן דוקא בו שורה מדריגת האלקות שלמעלה לגמרי ממדידה והגבלה. ומזה נובע גם כח המס'נ' בנפש האדם, כי ע"י אור אלקי זה הבלתי מוגבל, יכול הוא להתעלות מעל כל ההגבלות של טעם ודעת ולמסור את נפשו על קידוש השם.

ונקרא בחינת משכיל על דבר.

מדריגה זו של חכמה נקראת בחינת 'משכיל'. כלומר: 'משכיל' הוא מקור השכל. כי משכיל הוא לשון מפעיל, דהיינו, שהוא המקור שממנו נובע השכל הגלוי במוח האדם. ולהיות שחכמה אינה מדריגת השכל איך שמובנת לגמרי אצל האדם, אלא היא רק נקודת האמת השורה אצלו כנ"ל, דהיינו היא המדריגה הכי עליונה ופנימית בחכמה, לכן נק' 'משכיל' – כלומר היא כ"כ מופשטת עד שאינה ראויה להיקרא בשם 'שכל' אלא 'משכיל' – מקור השכל.

וכתיב¹² "משכיל לאיתן אזרחי".

על בחינה זו של חכמה שנק' 'משכיל' – "שהיא בחינת ביטול אליו ית' שלמעלה מן ההשכלה והדעת המושג" (לשון אדמו"ר הזקן לעיל) – נאמר 'משכיל לאיתן האזרחי'.

– ביטול למע' מטו"ד שבא מצד התוקף דעצם הנשמה, לכן יהי' (כמ"ש בהמשך הפסוק) 'וסלחת'.

ראה בד"ה בהעלותך תרע"ו (נדפס בסה"מ תרע"ב-עו ע' קכב): "וזהו שאמר 'וסלחת', דלכאורה מה זה נתינת טעם עם הסליחה, אך, זהו כי העקשנות הוא מעלה גדולה, והוא התוקף הגדול בקיום התורה ומצות כו', ומקור הכח הזה הוא מבחי' משכיל" עיין שם.

12. תהלים פט, א. ראה גם כן תורת אדמו"ר הזקן על פסוק זה, הובאה ונתבארה בקונטרס לימוד החסידות ע' 5.

13. במדבר כד, כא. וראה סוטה מו, סוף ע"א. אוה"ת נ"ך כרך א ע' תרצט.

14. שמות לד, ט.
15. שמכיון שעם ישראל הוא עם 'קשה עורף' למעליותא

וגם אותיות איתן משמשות לעתיד לבוא, (שהן באין בראש התיבה להורות על שימוש הפעולה להבא, אפע"ל יפע"ל תפע"ל נפע"ל). כי לעתיד לבוא יהיה בחינת חכמה, בחינת ביטול הנוכר לעיל, בהתגלות בכל אחד ואחד מישראל. מה שאין כן עכשיו הרוח שטות מכסהו, שדומה בעיניו שעודנו ביהדותו כמו שכתוב במקום אחר¹⁶,

(שהן - אותיות 'איתן' - א, י, ת, נ - באין בראש התיבה להורות על שימוש הפעולה להבא - אפע"ל יפע"ל תפע"ל נפע"ל)¹⁷.

כי לעתיד לבוא יהיה בחינת חכמה - בחינת ביטול הנוכר לעיל - בהתגלות בכל אחד ואחד מישראל. מה שאין כן עכשיו ה'רוח שטות' מכסהו, שדומה בעיניו שעודנו ביהדותו, כמו שכתוב במקום אחר¹⁸.

עוד טעם שרצון פשוט זה נקרא בשם 'איתן' הוא, כי בחי' זו תתגלה רק לעתיד לבוא (כאותיות תיבת 'איתן' שמשמשות לעתיד כנ"ל).

כי עכשיו ביטול זה שלמעלה מטעם ודעת ע"פ רוב הוא בהעלם, ורק לפרקים מתגלה (כמו בשעה שאונסים אותו לכפור בה', ובגלל רצון חזק זה, ה"ה מוסר נפשו בפועל ממש על קידוש ה').

והסיבה לזה שאין רצון זה בהתגלות עכשיו: כי עכשיו יש 'רוח שטות' המכסה על בחי' זו שלא תתגלה לחוץ ושחיי האדם יהיו מונהגים

אלא הוא נובע מחמת שמאיר בבחי' חכמה שבהנשמה אור אין סוף ב"ה ממש, כנ"ל. היינו שאין זה רצון הנולד ע"י התבוננות האדם (שהיא כמובן מוגבלת מאד) אלא כי מחמת האלקות (הבלתי מוגבלת) ששורה בו.

ולכן דוקא מבחי' זו ד'משכיל', שנתבארה לעיל, נולדת ונמשכת בחי' 'איתן' ('משכיל לאיתן') - מלשון חזק - דהיינו, תוקף הרצון להתקשר לאלקות שלמעלה מכל מדידה והגבלה, עד שמחמת זה יכול למסור את נפשו על קידוש השם.

[ועתה, על פי הנ"ל - שבחי' 'איתן' שבנשמה היא תוקף הרצון לדבקה בו ית' למעלה מטעם ודעת - מבאר ענין נוסף במשמעות תיבת 'איתן':]

וגם אותיות 'איתן' משמשות לעתיד לבוא¹⁶ - בלשון עתיד.

[במאמר המוסגר כאן מביא ראייה לזה:]

הנהות צמח צדק

ג. עיין בספר של בינונים פרק כ"ד (מבאר ענין ופעולת בחי' רוח שטות' שבאדם): "דאפי' אשה המנאפת שדעתה קלה היתה מושלת ברוח תאוה לולי רוח שטות שבה המכסה ומסתיר ומעללי' את האהבה מסותרת שבנפשה האלקית לדבקה באמונת ה' ויחודו ואחדותו ולא ליפרד ח"ו מאחדותו אפי' נוטלים את נפשה ממנה לעבוד ע"ז ח"ו ואפי' בהשתחואה לבדה בלי שום אמונה בלב כלל וכ"ש לכבוש היצר ותאות הניאוף שהם יסורים קלים ממיתה ה' ישמרנו, וההפרש שאצלה בין איסור ניאוף לאיסור השתחואה לע"ז הוא ג"כ רוח שטות דקליפה . . . אבל באמת לאמיתו אפי' עבירה קלה הרי העובר עובר על רצון העליון ב"ה והוא בתכלית הפירוד ויחודו ואחדותו ית', יותר מס"א וקליפה הנקראי' אלהים אחרי' וע"ז ממש".

בכתבי יד אדמו"ר הזקן הישנים.
18. באוה"ת ראה ע' תרל"ו מציין גם "ובלקו"ת בד"ה מי אל כמוך נושא עון, פרק ה".

16. תניא קונטרס אחרון ד"ה וצדקה כנחל איתן (קסא, א).

17. מוסגר זה הוא מדברי אדמו"ר הזקן עצמו, ונמצא גם

וזהו האזרחי, מלשון אזרח הארץ, שיש בכל אחד ואחד בחינה זו מאז מעולם, כי ישראל עלו במחשבה במקורא דכולא,

דנשמות לא נתחדשו בבריאה כמו כל הנבראים שנתחדשו בבריאה, דאפי' מלאכים גם כן נבראו בששת ימי בראשית, וכמ"ש 'בדבר ה' שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם', יש אומרים שנבראו ביום שני למעשה בראשית, ויש אומרים שנבראו ביום חמישי, דשורש המלאכים הוא מהדבור [של הקב"ה], ד'עת לחשות ועת לדבר', והיינו, שנתחדשו כשנתחדש הזמן.

"אבל נשמות שהן ממחשבה, ישראל עלו במחשבה, דמחשבה משוטטת תמיד [- ולכן, שורש נשמות ישראל הוא מלפני ולמעלה מבחי' בריאת העולמות].

"ופירוש 'עלו במחשבה', היינו, בבחי' עליונה שבמחשבה, והוא בחי' פנימיות החכמה כו'. וזהו 'נשמה שנתת בי טהורה היא', שזהו שורש הנשמה כמו שהיא באצילות, ואצילות היא הפרשת הארה מאור אין סוף המאציל, שאינו בבחי' התחדשות, כ"א בבחי' גילויי העולם [- וכך הנשמה אינה בבחי' התחדשות בעת בריאת העולמות והנבראים, אלא שרשה באור אין סוף ב"ה עצמו, שהוא תמיד קיים, כמו 'אזרח הארץ', שהיה גר בארץ תמיד, מאז ומעולם]" (סה"מ עטר"ת ע' תריב ד"ה זה).

כלומר, שאין הפי' שבחי' זו של 'ביטול' - פנימיות החכמה, שיש אצל כל יהודי הוא דבר נוסף על מציאותו אלא יש בכל ישראל הביטול

על ידה. כי מאחר שבחי' חכמה זו מלובשת בתוך הגוף והנפש הבהמית המכסים ומעלימים על הנפש האלקית (ובמילא גם על ביטול זה), הרי שדבר זה פועל שיהי' אצל האדם 'רוח שטות' היינו שירמה את עצמו לחשוב שלמרות שעובר עבירה אינו נעשה נפרד מאלקות¹⁹.

אולם, לעתיד לבוא, כשתעבור רוח הטומאה מן הארץ, אזי לא יהי' שום העלם והסתר על בחי' זו, וממילא תתגלה בכל תוקפה.

[וכעת יבאר המשך הכתוב דלעיל 'משכיל

לאיתן האזרחי' - מהי השייכות בין בחי' 'משכיל' שבנשמה לענין בחי' 'האזרחי':

וזהו "האזרחי" - מלשון "אזרח הארץ"²⁰.

'האזרחי' הוא מלשון 'אזרח הארץ', שפירושו על פי פשטות הוא, מי שהיה גר באיזה מקום תמיד, מאז ומעולם.

[ומבאר הפירוש הפנימי בזה, ומהי

משמעותו בנשמת האדם]:

שיש בכל אחד ואחד בחינה זו [- הביטול דחכמה ('משכיל')] מאז מעולם, כי ישראל עלו במחשבה²¹ - במקורא דכולא.

- "דכתיב 'עם המלך במלאכתו ישבו', במי נמלך [- על בריאת כל העולמות] בנשמותיהם של צדיקים [- 'ועמך כולם צדיקים', שזה קאי על כל נשמות ישראל], שזהו קודם הבריאה,

ומסתיר אויף דעם הרגש אלקי [העונג והנועם של העולם הזה מכסה ומסתיר על ההרגש האלקי]" (ספר המאמרים תש"י, עיין שם בארוכה), כ"ז גורם לו לרמות א"ע כנ"ל.

20. ויקרא כג, מב. ובכמה מקומות

21. בראשית רבה ריש פרק א'. ראה לקו"ת פ' בחקותי מז, א. וראה לקו"ת פ' צו טז, ג. ובכמה מקומות.

19. הסיבה שהתלבשות בחי' החכמה בנה"ב גורמת לאדם 'רוח שטות' זה, הוא כי "תוקף החמדה בתאווה והחמימות דנפש הבהמית" הגורם לאדם "הקיריות והעדר ההרגש בעניינים הרוחניים" . שנעשה בלתי מרגיש כלל, ואינו מרגיש להנועם והעריבות והטוב והעילוי בקיום המצות, וכן אינו מרגיש הפחיתות בריחוקו מאלקות שנעשה על ידי חטא ועון . . דער געשמאק פון וועלט איז מכסה

ובחינה זו היא בחינת יו"ד של שם הוי' ברוך הוא.^ד

הזה דחכמה בטבע, כיון שעצם מציאותם מושרשת בדרגה זו אשר בה הוא הביטול האמיתי, נמצא שביטול זה היה נמצא אצל כח יהודי "מאז ומעולם".

[הובא לעיל בתחילת הדרוש, שבשעת מתן תורה בחי' שם הוי' נמשכה בכל אחד מישראל בפנימיותו, כמ"ש 'פנים בפנים דיבר הוי' עמכם', וכתוב 'אנכי הוי' אלקיך'. והקשה שצריך להבין מהי המשמעות בזה שישנה בחי' שם הוי' בנפש האדם.

ועל פי כל זה מובן תוכן בחינת אות יו"ד של שם הוי' בנפש האדם:]
ובחינה זו [- הביטול דפנימית החכמה ('משכיל')] **היא בחינת יו"ד של שם הוי' ברוך הוא.^ד**
 - היינו, כמו שאות יו"ד היא רק נקודה קטנה בלי שום התפשטות לאורך ורוחב, דזה מורה על ענין הביטול והעדר המציאות, כך היא בחי' חכמה שבנפש האדם - כל עניינה הוא הביטול שלמעלה מטעם ודעת שנובע מבחי' הארת אור אין סוף ב"ה בבחי' חכמה שבנשמה.

הנהגת צמח צדיק

ד. עיין באגרת התשובה פרק ד' (ביאור ענין שם הוי' למעלה ובנפש האדם): "... אבל נשמת האדם שהיא מבחי' פנימיות החיות היא חלק שם הוי' ב"ה. כי שם הוי' מורה על פנימיות החיות שהיא למעלה מעלה מבחי' האותיות. וביאור הענין, כנודע ממאמר אליהו: 'אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינין להון עשר ספירין לאנהגא בהון עלמין סתימין כו'. אנת חכים ולא בחכמה ידיעא, אנת מבין ולא בכינה ידיעא וכו'. וכל העשר ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה. כי היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית', שהיא בבחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקוץ שעל היו"ד רומז לבחי' רצון העלון ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א, שיש לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה, וגם לאורך המורה על בחי' ההמשכה וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין. ואח"כ כשנמשכת המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאתגליין. כמו האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים ע"י דיבורו עד"מ. נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה. כי הוי"ו מורה על ההמשכה מלמעלה למטה. וגם המשכה זו היא ע"י מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו הקדושות הנכללות בדרך כלל במספר שש שבפסוק 'לך ה' הגדולה וכו' עד 'לך ה' הממלכה' וכו', ולא עד בכלל. כי מדת מלכותו ית' נק' בשם דבר ה', כמ"ש 'באשר דבר מלך שלטון', ונכללת ונרמזת באות ה"א אחרונה של שם הוי'. כי פנימיות ומקור הדיבור הוא ההבל העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה - אחה"ע מהגרון וכו'. וגם הברת ה"א היא בחי' הבל לבד, כמ"ש 'אתא קלילא דלית בה מששא'. ואף שאין לו דמות הגוף ח"ו. אך, דברה תורה כלשון בני אדם. בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה חלקי המוצאות, ובהן נברא כל היצור. "וככה ממש עד"מ המבדיל הברלות לאין קץ בנשמת האדם, שהיא בחי' נפש האלקית, דמתוכינה נפח, יש בה בחי' שכל הנעלם המרומז באות יו"ד, שבכחו לצאת אל הגילוי להבין ולהשכיל באמתתו ית' ובגדולתו כו', כל חד וחד לפום שיעורא דילי', לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו ית', אזי מרומזת בינתו באות ה"א, שיש לה רוחב וגם אורך המורה ההמשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן במוחו ותעלומות לבו, ואח"כ בבחי' התגלות לבו. ומה נמשכה עבודה האמיתית בעסק התורה והמצוות בקול ודבור או מעשה, הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. וגם ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ית' נמשכה ג"כ מהתורה, דאורייתא מחכמה נפקא, היא בחי' יו"ד של שם הוי' וכו'". ועיין מ"ש בד"ה 'ביום השמיני שלח', בפירוש 'קדם צרתני' [לקו"ת דרושים לשמ"ע פו, ג-ד] (ביאור בחי' קדם' שבנשמה, ע"ד הענין באמור דין בחי' יו"ד דשם הוי'): "אך הענין כי יש שני לבבות באדם דהיינו חלל הימני וחלל השמאלי. הימני פונה תמיד לאהבת ה' ולדבקה בו והשמאלי הוא להיפך לאהוב דברים זרים גשמיים והיינו לפי שהנפש במקור חוצבה יש לה ב' בחי' כדכתיב אהור וקדם צרתני פ"י אהור למעשה בראשית שהאדם נברא סוף כל הנבראים וקדם כי ישראל עלו במחשבה ובראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית כו' וכמאמר"ל במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים ולא צדיקים בלבד אלא כמ"ש ועמך כולם צדיקים כו' ונשתלשל וירד להיות בבחי' סוף כל הברואים במעשה וגם הוא למטה במדרגה מכל הברואים עד שהאדם

ובחינת ה"א עילאה היא בחינת בינה, רחובות הנהר, שיש לה אורך ורוחב יח ב

פרק ד

אות ה"א של שם הוי' בנפש – התבוננות באלקות

[ומענתה יבאר בחי' ה' של שם הוי' בנפש

האדם:]

ובחינת ה"א עילאה [של שם הוי'] היא בחינת בינה – רחובות הנהר²², שיש לה אורך ורוחב כו'.

אות ה"א צורתה היא קו למעלה ברוחב, והקוים שלמטה באורך. וגם עניינה של ה"א – בינה – הוא הבנה והשגה, שמהנקודה של היו"ד

– חכמה – מתפשט הגילוי באורך ורוחב בשכל האדם, להבינו על בוריו. ובנפש האדם, כ"שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעמקו נקרא בינה" (תניא ריש פרק ג').

ובכדי להבין ענין שכלי עם כח הבינה שלו לאשורו ועל בוריו צריך להעמיק דעתו בה'אורך' וה'רוחב' של הענין שכלי. כלומר: ה'אורך' של המושג הוא כאשר האדם ממשיך ומוריד את הענין למטה על ידי משלים ודוגמאות, כדי שיהי נקל יותר להבינו ולהשיגו, דזהו כביכול שהאדם 'מאריך' את הענין שכלי. דעכשו הוא מובן לא

הנהות צמח צדק

מקבל חיותו מדומם צומח חי וסוף מעשה במחשבה תחלה והיינו לפי שמקור חוצבה של הנפש הוא בבחינת נעוץ תחלתן בסופן שנמשך מבחי' סובב כל עלמין כו'. ומזה נמשך להיות בלב כל אדם בחי' רצוא ושוב בחינת רצוא הוא בבחי' פנימיות נקודת הלב שבחלל הימני להיות כלתה נפשו לה' ולהשתפך נפשו אל חיק אביה מעומקא דליבא. ונקרא תעלומות לב לפי שהיא נעלמה ומסתתרת בתוך הלב שאינה באה לכלל גילוי השגת טעם ודעת אלא למעלה מן הדעת מפני ששרשה מאד נעלה ממקום גבוה ונעלה למעלה מן הטעם ודעת והשגת הנבראים והוא בחי' קדם שנלקח מבחי' כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' ובחי' ישת חשך סתרו וע"ז נאמר יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן וכתוב ה' צלך שהוא בחי' צל ולא גילוי אור כו' כמ"ש במ"א ובחינה זו קיימת לעד שישנה ודאי מסותרת בלב כל אחד מישראל שיכול לעורר את האהבה בשעת התפלה וכיוצא בה". ובר"ה 'ונתי בחגוי', שהוא [- היו"ד של השם] בחינת מחשבה הקדומה 'לקו"ת שה"ש יז, ד]: "והנה ישראל עלו במחשבה הנ"ל והוא הנק' מחשבה הקדומה וכמארז"ל בבראשית רבה פ"א מחשבתן של ישראל קדמה לכולן". ועיין מ"ש בר"ה 'בשעה שהקדימו ישראל נעשה', פירוש וענין 'בקדמין' [לקו"ת במדבר יג, א] (בחי' 'קדמין' קאי על דרגא שלמעלה מחכמה סתם, מקור החכמה. וזהו בחי' 'משכיל' במאמר דידן): "ותרגם אונקלוס בראשית בקדמין רומז על בחינה יותר עליונה שהוא ענין קדמות השכל מחשבה קדומה דהיינו בחי' רצון העליון מקור להיות בחי' חכמה ראשית הגילוי כי מה שהחכמה נקרא ראשית הוא בערך הנאצלים והנבראים וכו' מה שאין כן לפניו ית' הרי רם ונשא רבבות מדרגות כו' שאפילו שנקרא חכים ולא בחכמה ידיעה וכו' מ"מ הרי לית מחשבה תפיסא ביה ולא שייך לקרותו אפילו בשם זה כלל ועליו נאמר כולם בחכמה עשית שאפילו חכמה עילאה נחשבת כעשיה גשמיות לפניו. וזהו סוף מעשה במחשבה תחלה. פי' מה שהוא ראשית הגילוי שהוא בחי' חכמה הוא סוף מעשה של הקב"ה ע"כ תרגם אונקלוס בראשית בקדמין שהוא מחשבה קדומה להיות מקור לבחינת החכמה שתהיה ראשית הגילוי והוא בחינת רצון העליון והוא מקור התורה והמצוות". וז"ש באן [בלשון אדמו"ר הזקן במאמר דידן]: 'מאז מעולם' כו' - שקאי לא רק על זמן, אלא בעיקר במעלת שורש נשמות ישראל, שמושרשים בבחי' 'קדם', מהותו ועצמותו ממש. ועיין מ"ש סוף פרישת שלה, בענין: 'ישראל' [אותיות] לי ראש: דהיינו, שנש"י הם הראש כביכול של ה', כלומר: ששרשם במחשבתו ית' - 'ישראל עלו במחשבה'. ועיין מ"ש בר"ה 'ה' לי בעוורי', בפירוש "כל האזרח בישראל", כלומר: מה שאני עתיד להזריח בו' - שלכאו' סותר למ"ש כאן ד'אזרח הארץ' משמעו מאז ומעולם, ולא ל' עתיד. ושני הפירושים אמת - הן הפירוש שאזרח הוא מלשון 'אזרח הארץ' והן שהוא מלשון זריחה והארה - שלעתיד זריח ויאיר בחינה זו בגילוי בכל אחד מישראל - הגם שתמיד היתה בחי' זו מאז ומעולם, שמושרשים בעצמותו ית', אבל אינה בגילוי עדיין עד לעתיד לבוא.

כו', דהיינו ענין התבוננות בגדולת ה' כל חד לפום שיעורא דיליה, איך הוא בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, וכולא קמיה כלא חשיב ממש. וב' בחינות אלו צריכין להיות תמיד אצל האדם בעבודת ה' בלי פירוד,

והדרך שיקלט הענין היטב בשכלו היא ע"י התבוננות מפורטת בפרטים ופרטי פרטים ('בינה') ולא רק התמסרות כללית לאלקות ('חכמה') (ראה בארוכה בשער היחוד לאדמו"ר האמצעי פרק א).

איך הוא 'בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד'²⁴, ו'כולא קמיה כלא חשיב'²⁵ ממש. ותוכן ההתבוננות בגדולת ה', שכל הנבראים אינם תופסים מקום אצלו כלל, ושהוא המציאות האמיתית היחידה – 'אין עוד מלבדו'²⁶.

פרק ה

'טרין רעין [חכמה ובינה] דלא מתפרשין
בנפש האדם

[והולך ומבאר איך שצריכות להיות ב' הבחינות הנ"ל (חכמה ובינה) בנפש האדם, ולא די רק בבחי' החכמה והביטול או רק בכח הבינה וההתבוננות באלקות, אלא שניהם יחד דווקא:]

וב' בחינות אלו [- יו"ד וה"א – חכמה ובינה] צריכין להיות תמיד אצל האדם בעבודת ה' בלי פירוד.

רק לגדולי ההשגה, אלא גם לקטנים שאין ביכולת מוחם להשיג הענין כפי שהוא באופן של הפשטה. (כמו על דרך משל גבי שלמה המלך שנאמר עליו שהיה אומר 'שלשה אלפים משל', ר"ל, שכל כך גדלה חכמתו עד שהיה יכול להוריד ענין שכלי למטה מטה באמצעות משלים רבים, דכל משל היה מוריד את הענין למטה יותר).

וה'רוחב' של הענין הוא התעמקות בפרטים של הענין, כמו השקו"ט, והיסודות והסברות השונות שעליהם עיקר הסברא בנוי'.

וזהו הטעם אשר בזהר נק' הבינה 'רחובות הנהר', כי זהו על דרך משל ריחוק הערך בין מי המעיין שיוצאים 'טיפין טיפין', לנהר גדול שזורם בהתרחבות ובאריכות גדולה. דהיינו, שהנקודה והטפה דחכמה נמשכת ומתרחבת להיות האורך ורוחב דבינה ('רחובות הנהר').

[ופירוש הדברים בעבודת האדם הוא:]

דהיינו, ענין התבוננות בגדולת ה' – כל חד לפום שיעורא דיליה²³.

ענין כוח הבינה בעבודת האדם הוא ענין ההתבוננות בגדולת ה'. דענין ההתבוננות הוא שהאדם מעמיק דעתו ו'תוקע' מחשבתו בחזק עד שהענין נכנס ונקלט היטב בתוך מוחו וליבו.

23. זהר חלק א קג, א-ב.

24. דברים ד, לט.

25. זהר חלק א יא, ב.

26. ובפרטיות יותר: "להתבונן איך ש'אני הוי' לא שניתתי, שלא יש שום שינוי בין קודם הבריאה לאחר הבריאה, אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא לאחר שנברא העולם, דכללות התהוות העולמות הוא מהארה לבד [מאלקותו ית], ד'בי"ה ה' צור עולמים' – ביו"ד נברא

העוה"ב, ובה"א נברא העולם הזה, ומה תופס מקום שתי אותיות לגבי כח הדבור, וכל שכן לגבי כח המחשבה, וכל שכן לגבי עצמות האדם. וא"כ, להבדיל הבדלות אין קץ למעלה, הרי ב' אותיות אינן תופסות מקום כלל, והיינו, דכללות ההשתלשלות אינו תופס מקום כלל לגבי עצמות, ולכן 'לא שניתתי כו' [ולאמיתו של דבר אין עוד מציאות אמיתית קיימת מלבדו ית]. והוא ההתבוננות ד'ה' אחד', איך ש'כולא קמי' כלא חשיב' ממש כו" (סה"מ עטר"ת ע' טריג ד"ה זה).

כי על ב' בחינות אלו איתא בזהר שהן תרין ריעין דלא מתפרשין. לכן צריך להיות גם באדם כך, דהיינו להתבונן ולהעמיק שכלו ובינתו באורך ורוחב, כפי אשר יד שלו ורוח בינתו מגעת, וליבטל אליו ולדבקה בו במסירת נפש ממש, בבחינת חכמה שלמעלה מטעם ודעת המושג,

[מבאר הטעם לזה:]

כי על ב' בחינות אלו איתא בזהר²⁷ שהן 'תרין ריעין דלא מתפרשין'.

למעלה, בספירות העליונות, חכמה ובינה הם כמו "תרין ריעין דלא מתפרשין" היינו שאין מציאות לאחת מהן בלי חברתה²⁸.

לכן, צריך להיות גם באדם כך.

- מאחר שזהו המצב של חכמה ובינה כמו שהן למעלה בספירות העליונות – בלי שום פירוד, זה מראה שכך צריך להיות גם באדם. כי ידוע שהאדם נברא בצלם אלקים, דהיינו, שנברא בצלם ודמות שלמעלה, וכפי שהעניינים הם למעלה בעולמות עליונים, כמו כן הם באדם התחתון.

[ומפרט מהו ענין יחוד התמידי שצריך

להיות בין חכמה ובינה בנפש האדם:]

דהיינו, להתבונן ולהעמיק שכלו ובינתו באורך ורוחב, כפי אשר יד שלו ורוח בינתו מגעת.

- זהו ענין הבינה בעבודת האדם, כנ"ל.

וליבטל אליו ולדבקה בו במסירת נפש ממש, בבחינת חכמה שלמעלה מטעם ודעת המושג.

- זו היא בחי' חכמה בעבודת האדם, כנ"ל,

וצריכים להיות שניהם יחד בעבודת האדם.

[לאחר שהוכח שצריך להיות יחוד בחי'

חכמה ובינה בנפש האדם כמו שרואים שכך הוא למעלה – כעת ימשיך לבאר הסיבה מדוע באמת צריך להיות תמיד יחוד בחי' חכמה ובינה בנפש האדם, דמהו התועלת והחשיבות בזה בעבודת האדם.

ונבאר תחילה את נקודת הענין בקצרה:

בכל אחת מהמדריגות הנ"ל, חכמה ובינה, ישנה מעלה שאין בזולתה. אילו היה האדם מתקשר לאלקות רק ע"י התבוננות, 'בינה', בלי הביטול דחכמה, הרי שהקשר שלו לאלקות בסופו של דבר הוא קשר מוגבל, כיון שהקשר בנוי על השכל שלו. בגלל זה, א"א לומר גם שהקשר שלו הוא קשר נצחי ואמיתי, שהרי עצם הדבר שהקשר בנוי רק על שכל מורה שאילו יצויר ששכלו היה מורה לו באופן אחר, ה' נפסק קשר זה²⁹.

לאידך, כאשר מסתפקים עם 'חכמה' (ביטול) בלבד, אין הקשר של האדם לאלקות קשר פנימי. שהרי ע"י החכמה אין האדם מתקשר לאלקות שמאיר לו בצורה פנימית. כי כל ההבדל בין חכמה לבינה הוא, שדוקא ע"י הבינה מוריד האדם הענין שמאיר בו שהוא יבין אותו על בוריו בשכל שלו. עוד זאת: מאחר שענין החכמה הוא ביטול (כנ"ל), הרי הפי' בזה הוא שלמרות ששכלו ומדותיו כו' לאו דוקא קשורים לאלקות אעפ"כ הוא מבטל מציאותו

29. יתירה מזו: אדם כזה א"א לומר עליו שהוא הגיע לתכלית התואר של עובד ה' – שהרי הפי' בעובד ה' הוא שהוא יוצא ממציאיותו ועובד ה', ואילו אצל אדם שכל הקשר שלו לאלקות בנוי על הבנת שכלו, מעולם לא יצא ממציאיותו, שהרי גם מה שעובד ה' הוא רק כי כך מורה לו מציאותו (השכל שלו).

27. – שני חברים שאינם מתפרדים. ראה זח"ב נו, א. זהר חלק ג ד, א. וראה גם לקו"ת נשא כב, א. אוה"ת נצבים ע' אירכב. וראה מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' שסו. וש"נ. תו"ח בראשית כא, ב ובהערה 8.

28. לביאור הענין למה בעולמות העליונים הוא כך – ראה לקו"ת פ' ואתחנן (יב, ד). ואכ"מ.

שאם לא יהיה לו בחינת ביטול הנזכר לעיל, אזי אפילו אם יתבונן בגדולת ה' בהרחבה כפי כחו ויוליד מזה אהבה ויראה, לא יהיה להם קיום אמיתי, ויפול ממדריגתו חס-ושלום. כי החכמה תחיה בעליה, פירוש בעליה, דתרגום בעל מרא ורבון, דהיינו אפילו מה שיש לו בחינת ממשלה על הארה מבחינה זו, כי ההתבוננות בגדולת ה' בהרחבה ובעומק יש לה מעלה יתירה על בחינת ביטול שמבחינת חכמה הנ"ל³⁰, לפי שאין מחשבה תפיסא ביה כי

ומתקשר לאלקות. וכיון שהתכלית היא שמציאות האדם תהי' קשורה לאלקות, לכן זקוקים גם לבינה' שהאדם יתבונן באלקות, ושע"ז יהי' גם שכלו מקושר לאלקות.

[וזהו שהולך ומבאר:]

שאם לא יהיה לו בחינת ביטול הנזכר לעיל -
דחכמה שלמעלה מטעם ודעת, אזי אפילו אם יתבונן בגדולת ה' בהרחבה כפי כחו, ויוליד מזה אהבה ויראה, [אעפ"כ] לא יהיה להם קיום אמיתי, ויפול ממדריגתו חס-ושלום.

וכפי שנתבאר, שדוקא ע"י הקשר של האדם לאלקות באופן של 'ביטול' ('חכמה') יש להאדם קשר בלתי מוגבל לאלקות שאינו יכול להיפסק.

[והולך ומבאר בפרטיות יותר:]

כי "הַחֲכֵמָה תִּחְיֶה בְּעֵלְיָהּ"³⁰.

פירוש כתוב זה לפי פשוטו הוא, שמי שיש לו חכמת התורה (שהוא ה'בעל' של חכמה), הרי זה מחיה אותה.

אך, לפי הפירוש הפנימי ביאור הכתוב הוא, שבחינת החכמה מחיה את הבעל שלה (של בחינת החכמה), דהיינו בחינת ה'בינה' (וכפי שיבואר).

ומכתוב זה משמע שבחי' החכמה דווקא יש בכוחה לתת חיות וקיום ל'בעליה' ('בינה'). והיינו כפי שנתבאר לעיל שאם אין לאדם הביטול דחכמה אזי לא יהי' שום קיום אמיתי להתבוננות שלו.

[וממשיך לבאר איך 'בעליה' מורה על בחי'

הבינה:]

פירוש 'בעליה', דתרגום 'בעל' [הוא] מרא ורבון.
דהיינו, [שהחכמה תחי'] אפילו מה שיש לו [-
לאדם] בחינת ממשלה על הארה מבחינה זו [-
דחכמה, דהיינו מדריגת 'בינה'].

כלומר: בינה נקראת 'בעליה' מאחר שהיא כמו 'בעלים' "על בחי' חכמה, להיות כי יש מעלה בבינה על החכמה [וכפי שיתבאר בסמוך], ומכל מקום, החכמה תחי' את הבינה שנק' בעלי', לפי שאם אין נקודה אין היכל" (סה"מ תרל"ג חלק ב ע' תמו).

[נתבאר, דבחי' הבינה נקראת 'בעליה' של

החכמה, מאחר שיש לה מעלה על בחי'

החכמה. כעת יבאר מהי מעלה זו:]

כי ההתבוננות בגדולת ה' בהרחבה ובעומק יש
לה מעלה יתירה על בחינת ביטול שמבחינת
חכמה הנ"ל³¹, לפי שאין מחשבה תפיסא ביה³¹,

הנהות צמח צדק

ה. ועיי' מ"ש ריש פרשת לך לך, בענין: ה"א דאברהם - וז"ל שם (במעלת הבינה על החכמה בזה שבבינה דווקא מלוכש בחי' עתיק ותענוג): "אך הענין, מה שנתוסף לו ה', הוא ה' עילאה, ובוזוהר איתא גבי 'ועבד הלוי הוא' - 'הוא', דא עתיקא, שהתגלות עתיק הוא בבינה דווקא, ולא בחכמה. כי חכמה נק' 'עדן', ואין שם התגלות עתיק, כי עתיק הוא

31. ראה תיקוני זהר בהקדמה (פתח אליהו).

30. קהלת ז, יב.

אם הארה כל שהוא מבחינת חכמה. אבל ההתבוננות, הרי המחשבה תפיסא בכולא, ואף על פי כן, הנה החכמה תחיה, ונקרא נקודה בהיכליה. שהנקודה מחיה את ההיכל, שאם אין נקודה, אין ההיכל משמש כלום,

- היינו, דלמרות שבבינה יש מעלה על חכמה (ומשום זה נקראת בשם 'בעליה' של החכמה), אעפ"כ החכמה דוקא תחי' את הבינה ('בעליה'). והטעם כיון שיש מעלה בחכמה דווקא, שהיא הנותנת בבחי' הבינה ('בעליה' דחכמה) חיות וקיום נצחי, וכפי שנתבאר לעיל.

ונקרא [בחי' חכמה] 'נקודה בהיכליה'.

הלשון 'נקודה בהיכלא' קאי על בחי' החכמה והבינה. החכמה היא 'נקודה' (כנ"ל בארוכה), ואילו ה'היכל' מרמז על מדרגת הבינה³².

שהנקודה מחיה את ההיכל, שאם אין נקודה – אין ההיכל משמש כלום.

כלומר הפי' בל' 'נקודא בהיכלא' הוא שדוקא כאשר ישנה הנקודה, ישנה את ההיכלא. דהיינו שאינו מספיק שהאדם יהי' קשור לאלקות ע"י כח ה'בינה' ויש צורך גם בכח ה'חכמה', וכנ"ל³³.

הנהות צמח צדק

מקור התענוגים, והתענוג הוא למעלה מן החכמה, ובחכמה עצמה, שהיא בחי' נקודה, עדיין לא בא לידי גילוי [בחי' תענוג זה], כ"א בבינה, 'נקודה בהיכלא', 'נקבה תסובב גבר', שמקבלת הארת עתיקא . . . [- כי יש לאדם תענוג רק כשמשגיג ומבין הענין שכלי. מה שאין כן בבחי' חכמה אינו מבין הענין עדיין על בוריו, ולכן אין לו שום תענוג בו]. ועיין בעין חיים שער אבא ואימא פרק ב', שהבינה נק' 'אשת חיל' עמרת בעלה' בו' - שמוזה יש ללמוד מעלת בחי' בינה על החכמה, שהיא בבחי' 'עטרת' וכתר, דהיינו, למעלה במדרגה מבחי' החכמה). ו. עיין בזה בראשית (ד' ו'). ובתיקוני זהר תיקון ה'. ועיין מ"ש סוף ד"ה 'כי אתה נר' בפרשת מקץ. ועל פי זה יש לומר דענין פך של שמן שמצאו בו' הנוצר שם, זהו ענין הנקודה שבהיכליה, כי שמן הוא חכמה עילאה, עיין שם.

החכמה. וזהו מה שאומר כאן "אם אין נקודה – אין ההיכל משמש כלום", היינו, שהבינה עצמה אינה נצחית אם אין ה'נקודה' – הביטול דחכמה. וזהו גם עומק הפירוש ב'זהחכמה תחי' בעליה', דהיינו שהחכמה לא רק שהיא נותנת חיות להאדם אלא שנותנת חיות וקיום ל'בעליה' – לדרגת הבינה עצמה.

והביאור בזה: כפי שנתבאר לעיל, החסרון בקשר לאלקות ע"י 'בינה' (התבוננות שכלית) בלבד, הוא שמאחר

כי אם הארה כל שהוא מבחינת חכמה. אבל ההתבוננות – הרי המחשבה תפיסא בכולא. כלומר:

כמבואר לעיל שהחסרון ב'חכמה' הוא, שאין הענין מושג לגמרי בשכל של האדם, והוא רק מאיר אצל האדם בבחי' 'מקיף'. וזהו שמבאר כאן, שע"י כח החכמה של האדם תופס רק 'הארה כל שהיא' ממנו ית', ועדיין אין הענין האלקי ברור ומיושב במוחו, אלא רק בבחי' נקודה לבדה, מה שאין כן ע"י כח הבינה יכול להשיג ולתפוס ענין אלקי במוחו בפנימיות, וכזה הענין מאיר אצלו בגילוי.

ומזה אנו רואים שיש לכח הבינה מעלה יתירה על החכמה, ולכן נק' הבינה ה'בעל' של החכמה.

[ועתה יבאר מדוע עם כל זה דווקא בחי'

החכמה מחי' את 'בעליה' – בינה –]:

ואף על פי כן, הנה "החכמה תחיה".

32. "בהיכל פירושו 'הי כל' - ר"ל, בשער החמישים [שהוא שער הבינה, כידוע] הנק' כל נמשך נקודת החכמה. וגם ח"י מורה על בינה שנמשך בה אור החכמה הנק' יו"ד" (אור התורה דברים ח"ה ע' ב'קסו).

33. בעומק יותר: במאמר כאן מחדש, שאי"ז רק שלהאדם יש צורך ב'חכמה' ואינו יכול להסתפק ב'בינה', אלא שכדי שהקשר שלו לאלקות ע"י בינה עצמה תהי' קשר נצחי, ה"ז דוקא ע"י שהבינה קשורה תמיד עם מדרגת

וגם אם יהיה לו בחינת נקודה זו, אם אין היכל אינו כלום, ולפיכך צריך להיות שתיהן כאחד, והם תרין ריעין דלא מתפרשין למטה כמו למעלה.

כלומר: תכלית מטרת החכמה היא להגיע לשלב שלאחרי זה – הבינה, שבה דווקא נשלמת כוונת החכמה. ובעבודת ה', היינו, אינו מספיק שישאר האדם בביטול מוחלט אל ה', בלי שום הבנה והשגה באלקות, אלא מטרת הביטול היא כדי להביא להבנה והשגה באלקות, כי בזה דוקא נתקשר האדם בפנימיות, בשכל שלו, לאלקות, וכנ"ל. ולכן חכמה (ביטול) בלי בינה (הבנה והשגה המביאות לידי אהבת ויראת ה') אינו מספיק.

נמצא שחכמה ובינה אינן יכולות להיות זו ללא זו.

[ולפי כל הנתבאר עד כאן מסיק:]

ולפיכך, צריך להיות שתיהן כאחד, והם 'תרין ריעין דלא מתפרשין' למטה [באדם] כמו למעלה [בספירות העליונות].

- היינו, שצריך להיות הביטול דחכמה, וההשגה דבינה בעבודת האדם בתמידיות, כמו שהוא למעלה בספירות העליונות, וכמשנ"ת.

אמיתית, הגם שיהי' בטעם וסברות שכליות, לא יהי' כלל כפי האמת, והנקודה היא השומרת את ההשגה", דכאשר זוכר ושומר את הנקודה תהי' ההשגה אמיתית כו'.

"כמו כן הוא ברוחניות, דבהשגה לבד יכול ליפול ממדרגתו ח"ו, כי-אם צריכה להיות נקודת החכמה, שהיא הביטול שלמעלה מטעם ודעת המושג. כי חכמה היא אמת, ואמת הוא שאינו נפסק, דנהרות המזכבין, היינו, שנפסקים, ואמת הוא שאינו נפסק, היינו, שאינו משתנה, ולכן, ע"י החכמה הוא גם כן הקיום דבחי' השגה דבינה".

"וזהו 'החכמה תחיה בעליה', דבינה היא בעליה דהחכמה, והיינו, שעושה התרחבות בנקודה דחכמה, ומ"מ, החכמה תחיה בעליה, דקיום ההשגה הוא דווקא ע"י החכמה, שיהי' בה הביטול דבחי' חכמה (שאו אינו נפנה מהאמת, ער טרעט ניט אפ פון דעם אמת)".

והיינו, דמאחר שכפי שנתבאר לעיל, דוקא ע"י הביטול של חכמה יש להאדם קשר בלתי מוגבל ובלתי נפסק לאלקות, משא"כ ע"י הבינה שהקשר הוא מוגבל ויתכן שיהי' בו שינויים – יוצא שנקודת החכמה – הביטול שלה – מחיה את הקשר הפנימי שיש לאדם ע"י בינה.

[ובאותה ל' של 'נקודה בהיכלא' רואים גם

ההיפוך, שהנקודה זקוקה לה'היכל' - בינה:]

וגם אם יהיה לו בחינת נקודה זו [לכד], אם אין היכל – אינו כלום.

"דנקודה בלא היכל אינו מספיק, שצריך להיות [גם] השגה באלקות" (סה"מ עטר"ת ע' תרטו ד"ה זה).

כי "צריך להיות גם כן בחי' בינה, שזהו ההשגה וההבנה באלקות, וכמ"ש 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלקים', שצריך להיות השגה והבנה כמה שיש ביכולתו להבין ולהשיג. וכתוב 'דע את אלקי אביך', שצריך להיות דעת והשגה, והוא ענין ההתבוננות באלקות" (ע"פ סה"מ עטר"ת ע' תריב-תריג ד"ה זה).

שהקשר בנוי על השכל שלו, הרי שהקשר הוא קשר מוגבל ויכול להשתנות. שהרי לו יצוייר ששכלו יורה לו אחרת, ייפסק הקשר.

ולכן כאשר נקודת הבינה מביאה את הביטול דחכמה עצמה לידי השגה ופנימיות, אז דוקא לא שייך שהבינה תיפסק. שהרי יסוד הבינה אינה ההבנה השכלית שלה, ואי"ז אלא משמשתמש בכח הבינה להוריד את הביטול דחכמה (הבלתי מוגבל ובלתי נתון לשינויים) להשגת מוחו שהדבר יאיר אצלו בפנימיות.

וראה עטר"ת ע' תרטו (ד"ה זה): "היכלא בלא נקודה אינו מספיק, שצריך להיות בחי' ביטול דחכמה, וזהו ששומר בחי' ההשגה, דאם לא יהי' הביטול דחכמה יכול ליפול ח"ו ממדרגתו, וכמו בהשגה שכליות, אם לא ישמור את הנקודה יכול לילך בדרך עקלתון, שתהי' ההשגה לא

ב. ובחינת וא"ו של שם הוי', הוא בחינת נחל איתן, שמבחינת איתן הנ"ל יורד בחינת נחל, בחינת המשכה למטה למקום מדות שבלב, שנחלקין לשש בחינות, והוא בחינת וא"ו, להפכם לקדושה, ואחר כך

פרק ו

הוא להמשיך מהיו"ד שבנפשו – בחי' הביטול דחכמה – לבחי' הוא"ו שבנפשו – מדותיו (אהבה, יראה, רחמים וכו').

וא"ו וה"א דשם הוי' בנפש – מדות קדושות, וג' לבושי הנפש

כלומר, ענין הוא"ו הוא להמשיך מהביטול דחכמה לתוך מדותיו, היינו שיורגש בלבבו הקשר שלו לאלקות.

[ועכשיו הולך ומבאר מה היא בחי' הוא"ו של שם הוי' בנפש האדם:]

ב. ובחינת וא"ו של שם הוי' – הוא בחינת 'נחל איתן'.

וזוהי גם המשמעות הפנימית בכתוב "וצדקה כנחל איתן" – נחל איתן הוא התפשטות (כמו נחל גשמי שמתפשט לארכו ולרחבו) בחי' איתן' (- הביטול דחכמה כנ"ל) בששת המדות. דהיינו שגם במדותיו המורגשות, יהיה הביטול דחכמה.

[דהיינו:]

שמבחינת איתן הנ"ל - בחי' הביטול דחכמה, יורד בחינת 'נחל', [כלומר] בחינת המשכה למטה למקום מדות שבלב – שנחלקין [המדות] לשש בחינות, והוא בחינת וא"ו - שמספרו שש. הוא"ו של שם הוי' בנפש האדם מורה על ששת המדות, וכנרמז בזה שמספרו של אות וא"ו הוא שש.

להפכם לקדושה.

והתכלית היא לא רק שירגיש במדותיו אלקות, אלא שגם יהפוך לגמרי את הטבע של המדות שלו.

ובפרטיות יותר עניינו של הוא"ו הוא גם ענין המשכה. וכנראה בצורת אות וא"ו, שהיא קו ארוך שנמשך למטה, ובראש אות וא"ו ישנה יו"ד, זאת אומרת שעניינה של אות וא"ו בנפש האדם

"דהנה במדות יש לעו"ז, דכמו שיש מדות טובות כמו"כ יש מדות רעות וכמו הקנאה והתאוה כו' וע"י גילוי בחי' איתן נעשה אתהפכא חשוכא לנהורא" (סה"מ עטר"ת ע' תרט"ז)³⁴.

והנה ההבדל בין ב' הדרכים אלו באיזה אופן נולדו המדות הוא גם הבדל מהותי: באופן הרגיל, הרי מאחר שזה בדרך פעולה, ה"ז מורה שאין זה ענין טבעי שלבו ירגיש אותו ענין, אלא זה פעולה חיצונית, שפעל על לבו להרגיש כך וכך. משא"כ כשמתקשר באיזה ענין עד כדי כך שבאופן ממילא (בלי התעלמות המוח) נולדות מדות אצלו, הפי' בזה הוא, שהוא מגלה שבעומק לבו כך הוא נטיעותיו הטבעיות.

34. בפרטיות יותר: בד"כ, כדי שמדות יולדו מהמוחין צ"ל התעלמות המוחין קודם. הסיבה לכך: כל ענין המדות הוא רגש האדם, איך אני מרגיש אהבה לזה, או שאני ירא מזה. מה שאין כן במוחין הוא להיפך, שבשעה שהאדם משכיל איזו חכמה, הוא נמצא כל כולו מונח בתוך הרעיון השכלי ומציאותו אינה מעורבת בזה. ולכן כדי שהוא ירגיש את עצמו = מדות, צ"ל קודם התעלמות המוחין.

ובעבודת ה' יש גם הבדל ניכר בין אופנים אלו: כאשר האהבה לקב"ה בלבו נפעלה ע"י פעולה חיצונית א"א לומר שע"ז נשתנו טבע מדותיו, כי כמו שכעת הוא אוהב את ה', הנה שייך רח"ל להיפך ג"כ, שבזמן אחר יימשך לעוה"ז. משא"כ כשמגלה שעומק נטיעת לבו הוא לאלקות (נחל

אך כאן מדברים על משהו נעלה יותר – "נחל איתן", ש'האיתן', החכמה עצמה תהי' מורגשת במדות. והכוונה בזה היא, שכאשר האדם מתקשר לאלקות באופן שהוא מתבטל ממהותו (ביטול ד'חכמה'), הרי שבדרך ממילא גם בלבו נעשית משיכה לאלקות, ואין כאן ב' שלבים.

לכחינת ה' אחרונה, בחינת מחשבה דיבור ומעשה, שהם כנגד ג' קוין שבה' אחרונה. והוא בחינת תורה שבעל פה, מלכות פה קרינן לה, וגדול תלמוד יח ג שמביא לידי מעשה.³⁵

קשורים בקשר אמיץ וחזק, כי כל מה שאדם מדבר, מקודם חושב על זה באותיות מחשבתו. מה שאין כן לבוש המעשה הוא בנפרד לגמרי משני הלבושים הראשונים, וכנראה בחוש, שמעשי האדם הם מחוצה לו. ולכן שייך שלא יהי' ניכר במעשי ידי אדם שהם מעשי ידיו.³⁵

והוא בחינת תורה שבעל פה, מלכות – פה קרינן לה³⁶, וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה³⁷.

[וביאור בחי' ה"א אחרונה של שם הוי' בנפש האדם:]

ואחר כך [נמשך בחי' איתן] לבחינת ה' אחרונה – בחינת מחשבה דיבור ומעשה, שהם כנגד ג' קוין שבה' אחרונה.

צורת אות ה"א היא שני קוין מחוברים זה לזה, וקו אחד נפרד מהם. וזה מורה על שלשה לבושי הנפש, מחשבה דיבור ומעשה. שני הקוין המחוברים מורים על מחשבה ודיבור, כי הם

הנהגות צמח צדק

ז. ענין 'נחל איתן' מבואר באגרת הקדש כסופו בד"ה 'וצדקה כנחל איתן', שהיא הארת חכמה עילאה, שיאיר בפנימיות הלב ליבמל ביחודו ית' בתכלית מעומקא דליבא. וכן נתבאר בד"ה 'כב"ה בכסליו': שפנימיות הלב מתאחדת עם המוח בבחי' 'תריין ריעין בו' [דלא מתפרשין]. וזהו ענין המבואר לקמן בפרשת נצבים בד"ה 'כי המצוה הזאת, כפי': "ממעמקים קראתיך", [מעמקים] לשון רבים, כי יש עומק למעלה מעומק בו, 'תשובה' – תשוב ה' במילוי יו"ד. שהה"א היא בחי' תשובה עילאה, שהיא מעומק הלב, ומילוי היו"ד [של האות ה' (ה"י)] הוא בחי' תעלומות לב שבהעלם וכו'. והיינו, ב' יסודות ד'אבא' ו'אימא' – חכמה ובינה, כי 'יסוד אימא' – בינה ליבא' – זהו בחי' פנימיות הלב, עומקא דליבא. ו'יסוד אבא' – הוא הארת חכמה עילאה המאיר בפנימיות הלב, ונק' 'תעלומות לב' – שהוא למעלה אפי' מבחי' פנימיות הלב עצמה. ונתבאר מזה ע"פ 'ביום השמיני שלח' הנ"ל. ועיין לקמן ע"פ 'שמתי בדרכי: שבחי' אהבה זו הנמשכת מחכמה עילאה נק' 'אבני חפץ', שהיא עמוק עמוק בו, עיין שם. והנה, 'חפץ' הוא פנימיות הרצון, וזהו ענין "ועמך לא הפצתי", 'הפצתי' דייקא. והרצון הוא חיצוניותו [של בחי' 'חפץ'], וזהו שרש בחינת 'נקודה בהיכליה, וכמ"ש בניאור האדרא מהארז"ל (דף כ"ב ע"א), שבחי' 'גלגלתא' המקפת את המוח, זהו בחי' בינה, שהוא היכל לחכמה הננוה בתוכה – כלומר: שרש ענין זה – דבינה הוא כמו היכל המקיף את נקודת החכמה שבתוכה – הוא משתלשל מזה שבחי' 'חפץ' – פנימיות הרצון – הוא הפנימיות של בחי' 'רצון' – חיצוניות הרצון, דהיינו, דחיצוניות הרצון כאילו מקיף וסובב את בחי' חפץ ופנימיות הרצון. ועיין מ"ש לעיל סוף פרשת שלח, בפירוש: 'לי ראש'. והנה, חכמה – מקורה כ'חכמה סתימאה', וזהו שהאהבה הנמשכת מחכמה נקרא 'אבני חפץ' בו, וזהו ענין 'תעלומות לבו' [הנ"ל]. וז' בזהר בשלח (דף ס"ג ע"ב) כפי' "מעמקים" – 'עומקא דכולא, עומקא דבירא'. שהם ב' יסודות דאבא ואימא, 'נקודה בהיכליה' בו, דהיינו, חכמה עילאה שבפנימיות הלב, תשוב ה' במילוי יו"ד, ועל ידי זה מעורר גם כן למעלה בחינת 'מעמקים', שהוא בחינת 'גלגלתא', וחכמה הננוה בתוכה, בחינת "מאד עמקו מחשבותיך בו" [הוי"ן],

שפוסק מדבר אזי שוב אין דיבור, ולכן א"א שלא לראות בשעה שאדם מדבר, מיהו המדבר. אך מעשה האדם, אפילו אחרי שעשה דבר מסויים, כגון שבנה בית וכיוצא בזה, הרי הוא עדיין קיים אף ללא פעולת האדם, ולכן שייך שלא יהי' ניכר במעשי של אדם מסויים של מי הם אותם מעשים. 36. תיקוני זהר בהקדמה (פתח אליהו).

37. קידושין מ, ב.

איתן' שהאיתן עצמה נמשכת בנחל כנ"ל), אז שייך לומר שנעשית 'אתהפכא חשוכא לנהורא'.

ראה בכל הנ"ל סה"מ עטרות (ד"ה זה) ע' תרט"ז. 35. ליתר ביאור: אצל דיבור, אף על פי שיוצא מחוץ לאדם עד שהזולת יכול לשמעו, מכל מקום עדיין הוא מקושר עם האדם המדבר, וכדמוכח מזה שאותיות דיבורו קיימות כל זמן שהאדם מדבר בפועל, מה שאין כן אחרי

וענין בחינות אלו הנרמזים בשם הוי' הוא ענין קבלת התורה בדיבור אנכי

מהפסוקים של תורה שבכתב, ומפרטת אותם ומביאם לידי גילוי.

ותלמוד תורה גם מביא את האדם לידי מעשה – קיום המצוות, שגם עניינו של מעשה הוא מלכות, שמעשה האדם הוא השלב האחרון של הגילוי להזולת ממה שמקבל מכל הבחי' שלמעלה ממנו. וכל זה קשור לה' אחרונה של שם הוי', שרומזת לבחי' המלכות³⁸.

וענין המשכת הביטול דבחי' איתן (נחל איתן) לבחי' ה"א אחרונה בעבודת ה' הוא, שגם בלימוד התורה שבעל פה יהי מורגש הביטול דבחי' החכמה.

וענין בחינות אלו - שנתבארו עניינן לעיל [הנרמזים בשם הוי' - חכמה (יו"ד), בינה (ה"א), מדות (וא"ו), ומלכות (ה' אחרונה) – הוא ענין קבלת התורה בדיבור "אנכי הוי' אלהיך".

הה"א של שם הוי', (שכנ"ל מורה על 'מחשבה דיבור ומעשה') היא כנגד ספירת המלכות. הסיבה לכך: כל עניינה של ספי' זו הוא שמקבלת וכוונסת בתוכה ההשפעה מהספירות שלמעלה הימנה, ומורידה את השפעתן לעולם אחר. כמו על דרך משל אשה (שהיא בחי' מלכות) שמקבלת ההשפעה מהאיש, ועושה ממנה הוולד. וכך הוא גם בענין 'מחשבה ודיבור ומעשה', שכל עניינם הוא להוריד את השכל והמדות של האדם לידי גילוי, תחילה גילוי לעצמו (מחשבה) ולאח"ז לידי גילוי לזולת (דיבור), ועד לעולם המעשה.

ולכן מדריגת תורה שבע"פ היא בחי' מלכות, כי הרי היא 'בעל פה', ו'פה' ודיבור עניינם הם בחי' מלכות, וכנ"ל. עוד זאת, כמו שמלכות עניינה הוא לקבל מהספי' שלמעלה ממנה, ולהביאם לידי גילוי בעולמות תחתונים יותר כך תורה שבע"פ מקבלת כל דיניה והלכותיה

הנחות צמח צדק

שהם שרש ומקור בחי' 'נקודה בחיכליה' כנ"ל - דהיינו בחי' 'חפץ ורצון' כנ"ל. כלומר, עי"ז שאנו מעוררים בנפשנו בחינות אלו (בחי' י"ה), בזה מתעורר למעלה ג"כ שרש בחינות אלו, כי 'באתערוותא דלתתא, אתערוותא דלעילא'. וזהו 'כשעה שישראל עונין אמן יהא שמיא רבא מברך, הקב"ה מנענע ראשו', וכדפי' לקמן [במאמר דידן:]: יהי שם י"ה רבא, שינדל בחי' שם י"ה, דהיינו, גילוי חכמה ובינה, בחי' 'נחל איתן' כו' - שיומשך מהביטול דחכמה (איתן) המשכה (נחל) למטה לבחי' ו"ה דנפשו. לכן, על ידי זה [- התעוררות והמשכת בחי' י"ה בנפשו] נמשך מלמעלה התגלות רצונו וחפצו ית' - שהם שרשם ומקורם דבחי' חכמה ובינה דנפש האדם, כמו שנת"ל, בחינת 'ממעמקים קראתיך', 'מאד עמקו מחשבותיך' כו' - שנתבאר עניינם ומדריגתם לעיל. ועיין עוד מענין 'איתן' בזהר פ'רשת ויחי (דף ר"ל ע"ב). ובפסא דמשפטים (דף ק"י סוף ע"א): 'אית משכיל לעילא' כו'. (וע"ב). ובפרשת תרומה (דף ק"ע ע"ב). ובפרשת אחרי (דף ס"ו סוף ע"ב), ובמקדש מלך שם.

38. בפשטות, הכוונה כאן הוא שכשיש "איתן" (חכמה, י'), ואח"כ בינה (ה'), ואח"כ ההמשכה בו' (מדות), זהו הדרך להגיע לידי מחשבה דיבור ומעשה בפועל. אבל בעומק יותר יש כאן עוד ענין: והוא המשכת הביטול דאיתן (חכמה) בתוך הה"א אחרונה של מלכות – תורה בבע"פ. דהיינו: המשכת הביטול דבחי' איתן (נחל איתן) לבחי' ה"א אחרונה (תורה שבעל פה), שגם בלימוד התורה

שבעל פה יהי מורגש הביטול דבחי' החכמה. ויעל לשון חסידות הוא: דלהיות שתורה שבעל פה נתלכשה בעניינים גשמיים, 'המחליף פרה בחמור', שניינם אוחזין בטלית', יכול להיות שלומד תורה וישכח על ה' נותן התורה, צריך להיות שיהי' לימוד התורה בביטול, שיוכור שזהו חכמתו ורצונו ית', ולא יהי' לו שום פני' בלימודו, רק ילמוד תורה לשמה בבחי' ביטול ממש כו" (סה"מ עטר"ת ע' תרטז ד"ה זה).

הוי' אלהיך, וזהו שאמרו רז"ל גבי עובר בכטן אמו, נר דלוק על ראשו ומלמדו אתו כל התורה כולה. נר דלוק, הוא בחינת יו"ד שבשם הוי'. ומלמדו אתו כל התורה, הוא בחינת ה"א אחרונה שבשם, לומר לך, שכל הענין מבחינות

כולה'.

ובזה יובן מה שאמרו רז"ל שכשהתינוק בבטן אמו מלמדו אתו כל התורה כולה, ואח"כ משכחין אותה ממנו, כיון שהגיע זמנו להולד בא מלאך וסטרו על פיו.

ויש לתמוה: מדוע מלמדו אתו את התורה, רק כדי שאח"כ משכחין אותה ממנו? ועוד יש להבין, מהו ענין 'נר דלוק על ראשו'.

וזהו שהולך ומבאר:

'נר דלוק' – הוא בחינת יו"ד שבשם הוי'.

- כי, 'נר דלוק' הוא כמו הנקודה דחכמה, שנתבאר לעיל דהיא טבע הביטול בנפש האדם. כלומר: תנועת הביטול היא שהאדם תמיד רוצה להסתלק למעלה לשרשה ומקורה, אף ששם לא יהי' מציאות נרגשת, ויפסיד 'ישותו'. וזהו הענין הפנימי של 'נר' שאף הוא תמיד רוצה להסתלק למעלה להיכלל במקורו למרות שיהי' בטל שם (ומה שאינו מסתלק בפועל הוא רק בכח הפתילה שבה נאחזת האש).

'ומלמדו אתו כל התורה' – הוא בחינת ה"א אחרונה שבשם.

וענין 'מלמדו אתו כל התורה' הוא בחי' ה"א אחרונה דשם הוי', כדלעיל שעניינה של תורה שבעל פה הוא בחי' ה"א אחרונה של שם הוי' (מלכות).

דהיינו שבשעת מ"ת, הוא הזמן שנמשך אצל האדם בחי' הוי' זו³⁹, כלומר כל הדרגות הנרמזות בשם הוי', כנ"ל.

כלומר:

בשעת מתן תורה באמירת הקב"ה 'אנכי הוי' אלקיך', בחינת הוי' הפכה להיות 'אלקיך' ממש, ר"ל: כוחך וחיותך, שחדרה והאירה בתוך פנימיות האדם (כנ"ל בתחילת המאמר). שכל הדרגות האלו של שם הוי' נמצאות בפנימיות נפשם של כל נשמה מישראל משעת מתן תורה.

וזהו הפירוש ע"פ חסידות במה שנאמר אצל האבות 'ושמי הוי' לא נודעתי להם', דהיינו, שעד מתן תורה בחי' זו דשם הוי' לא נתחברה ('נודעתי', לשון דעת והתקשרות) בכחי' פנימיותם. ודווקא משעת מתן תורה ואילך בחינה זו נעשתה בחי' הפנימיות של בני ישראל (בכחי' 'אלקיך' ממש).

ועל פי כל הנ"ל מבואר מה שהתחיל לבאר בתחילת המאמר – 'איך יש בחי' שם הוי' בתוך כל או"א מישראל', שם כל הדרגות שנתבארו לעיל בנפש האדם הרמוזות באותיות שם הוי'.

[ועל פי הביאור דלעיל בענין בחי' שם הוי'

בנפש האדם, ממשיך לבאר המשמעות הפנימית במאמר רז"ל:5]

וזהו שאמרו רז"ל גבי עובר בכטן אמו⁴⁰: 'נר דלוק על ראשו, ומלמדו אתו כל התורה

³⁹ 'איהו' ממש. ועיין מ"ש ע"פ 'וארא' כו' – 'ושמי הוי' לא נודעתי להם', כ"א זהו נמשך על ידי מתן תורה". וביאור הענין בארוכה, ראה בסה"מ עטר"ת (ד"ה זה) ע' תר"ז.

⁴⁰ נדה ל, ב.

³⁹ בסכת הדבר למה נתגלה בחי' זו במ"ת דוקא, ראה הגהת הצ"צ בהקיצור למאמר דידן: "עיינן מ"ש בד"ה זכור ושמור – שהנשמות שרשן מבחינת 'גרמוהי', וע"י התורה מתעלות בבחי' 'חיוהי', וזהו שאזי [במתן תורה] נמשכה בהם בחינת הוי', והיינו, ע"י דבור 'אנכי', בחינת

אלו שבשם הוי', מיו"ד עד ה"א אחרונה, מלמדין אותו, כדי להיות לו אחר לידתו וצאתו לאויר העולם יותר בנקל תפיסת וקליטת הבחינות האלו במוחו ולבו, ולצאת מהעלם אל הגילוי.⁴¹

הבחינות האלו שבשם הוי'. וגם, שיהי' בנקל לו לגלות בחי' אלו מההעלם שלהן בפנימיות נפשו, ולהביאן לגילוי בעבודה בפועל.⁴¹

דהיינו, שיהי' לו קל יותר לגלות בחי' הביטול שלו שלמעלה מטעם ודעת (גילוי בחי' יו"ד של שם הוי' שבו), ולהתבונן בגדולת אין סוף ב"ה (גילוי בחי' הה"א שבו), ולהמשיך ההתבוננות הזאת למדותיו להפכך לקדושה (גילוי בחי' הוא"ו שבו), ועד שיהי' קל לו להביא כל זה לפעול על המחשבה דיבור המעשה שלו, שיהיו כולם לה' לברו (גילוי בחי' ה"א אחרונה שבו).

[ועכשיו מבאר מהו הפירוש הפנימי בדברי רז"ל אלו:]

לומר לך: שכל הענין מבחינות אלו שבשם הוי' – מיו"ד עד ה"א אחרונה – 'מלמדין אותו' – בעודו בבטן אמו, כדי להיות לו אחר לידתו וצאתו לאויר העולם יותר בנקל תפיסת וקליטת הבחינות האלו במוחו ולבו, ולצאת מהעלם אל הגילוי.⁴¹

כולומר:

זה שמלמדין התינוק בעודו בבטן אמו כל הבחינות האלו של שם הוי', הוא כדי שיהי' בבחי' כלי ראוי יותר לתפוס ולקלוט בתוכו

הנהגות צמח צדק

ח. ועיין מ"ש מזה ע"פ 'שחורה אני ונאווה' בשיר השירים [לקו"ת ח, ד]: "כמ"כ התורה נמשכה מבחי' יחכים ולא בחכמה ידיעא, ונשתלשלה למטה עד שיוכל להיות מלובשת בגשמיות, וע"כ נקרא 'נובלות' [- 'נובלות חכמה שלמעלה תורה']. וכמו הטפה שנתגשמה כו', ונקלטת בבחינת כלה, היינו, בנשמות ישראל, שלומדים התורה בעוה"ז [- דהיינו, שהתורה נקלטת בהם]. לכן, הנשמות קודם שנבראים, בעודם בבחינת עיבור במלכות דאצילות [- 'בטן אמם', כידוע שאשה היא בחי' מלכות], מלמדים אותה כל התורה, ואח"כ בא מלאך וסטרו כו', כדי שע"י יגיעתו [למעלה] יחזור ללימודו, שהוא קליטת הטפה עד"מ, שהוא התורה כמו שהיא למטה". ובפרשת שלח ע"פ 'והיה לכם לציצית' [לקו"ת מד, א] – וזהו "משכני, אחריו נרוצה, הביאני המלך חדריו" כו', וכמו שנתבאר שם: "ובזה יובן מאמר רז"ל שהתינוק בבטן אמו מלמדין אותו כל התורה כולה, ואח"כ משכחין ממנו, כיון שהגיע זמנו להולד בא מלאך וסטרו על פיו. ולהבין למה מלמדין אותו, ואח"כ משכחין ממנו? אלא, לפי שצריך להאיר בו אור ה' כדי שיהיה יראתו על פניו, ואהבת ה' ופחדו בלבו, לפיכך, מלמדין אותו כל התורה כולה – שהיא בחי' המקיפים – וממנו יאיר לו אור ה' וכח אהבה ויראה. ואח"כ משכחין ממנו בכדי שתהיה זאת עבודת האדם לבחור בטוב. וכמאמר 'פתחי לי וגו'. אך, הארת התורה שהאירה הארה גדולה ועצומה בנשמתו בטרם שנתלבשה לגמרי בגוף החומר, היא הנותנת כח ועוז שמאיר בה אור התורה אחר שנתלבשה בגוף החומרי, שתוכל להפכו [- הגוף החומרי] מחשוכא לנהורא כו', ע"י הארת אור האהבה ויראה המאירים מהתורה, כי הרשימו נשאר מהארה הנ"ל שיאיר לו אור האהוי"ר מתוך הרשימו שנשאר אחר השכחה. (וזהו "משכני, אחריו נרוצה, הביאני המלך חדריו", ד'משכני' לשון להבא, ו'הביאני' לשון עבר, והל"ל 'תביאני' [- עם אות ת' בתחלת התיבה, בלשון עתיד]. אלא הפי': כי 'חדר' [- 'הביאני המלך חדריו'] ר"ת חסד דין רחמים, וזהו 'ובדעת חדרים ימלאו', כי הדעת הוא המחבר וממשיך התפשטות המוחין בהמדות. והדעת והמדות האלו, מהם נמשך הלכות התורה – כשר ופסול כו', כמ"ש בסש"ב בהקדמה. וגם, כי התורה היא 'מפתחות הפנימיות', וזהו ענין 'חדריו', היינו, 'בתי גואי'. וזהו 'הביאני' לשון עבר [- 'המלך הקב"ה כבר הביא אותי לחדריו], דהיינו, כשהנשמה היתה למעלה טרם ירידתה בגוף, שמלמדין אותה כל התורה כולה, והן הן 'חדריו', ולכן, עי"ז גם אח"כ כשנתלבשה בגוף החומרי, עכ"ז 'משכני' ע"י שכבר 'הביאני' כו', ונשאר רשימו כו' [מהתורה שלמד הנשמה קודם ירידתה]."

41. "ואח"כ משכחין ממנו, בכדי שתהיה זאת עבודת האדם לבחור בטוב" (לקו"ת מד, א – מצויין בהגהת הצ"צ כאן).

ג. אך אמרו רז"ל שבזמן הגלות אין השם שלם כו',^ט והיינו, שאותיות ו"ה

פרק ז

הפירוד שיכול להיות בין י"ה לו"ה בנפש האדם, מסיבת תאוות היתר

שם הוי' בנפש האדם, ומהי המשמעות של כל אות של שם הוי' בנפש האדם, אך, יתכן (כגון בזמן הגלות) שאין שמו של הקב"ה בשלימות בנפשו.

ג. אך, אמרו רז"ל⁴² שבזמן הגלות אין השם שלם כו'.^ט

וזהו שהולך ומבאר:

והיינו, שאותיות ו"ה [של שם הוי'] הם מפורדים מאותיות י"ה.

אמרו רז"ל שבזמן הגלות אין השם שלם. והיינו, הגם שמבואר עד כאן תוכן ענין בחי'

הנהגות צמח צדק

ט. עיין מ"ש מזה ע"פ 'ועשית ציין' [תו"א פג, א-ב] (ביאור קליפת עמלק בנפש האדם, ואין היא מפרידה בין אותיות שם הוי' בנפש, ומהו תיקונו): "והנה עיקר המסך המבדיל ומחיצה המפסקת הוא ראשית גוים עמלק. שהוא ראש לשבעה גוים. וכתוב מלחמה לה' בעמלק מדר דר אפי' בזמן הזה שלא שייך מלחמת עמלק בגשמיות. מ"מ ברוחניות הנפש יש בחי' עמלק והיינו בחי' גסות הרוח בחוצפה וגבהות כמ"ש אם תגביה כנשר וגו' וממנה באות מדות רעות מבית ומבחוץ. מבית בפנימית הנפש גסות הלב ונצחנות וכיוצא בהן. ומבחוץ בבחי' חיצונית ההנהגת הגוף כפול"מ ברדיפת הכבוד ומלבושי בגדי כבוד ותפארת ולהתנאה בכבוד ותפארת וכיוצא בהן. ועל כוונה זו נעשו בגדי כהונה לכבוד ולתפארת לאהרן ולבניו וגו'. להיות בחי' אתהפכא מן היש ולגרמיה שהוא בחי' עמלק שהוא ענין הגדלת היש בכל דרכיו והנהגותיו. וכך היתה מדתו של עמלק בזמן משה שהרי ישראל לא באו להלחם אתו ולא שמו לבם אליו רק הוא מעצמו ומאליו בא לעורר מלחמת חנם מפני גדולתן של ישראל והאותות והמופתים שלא הי' יכול לסבול שיהיה איזה דבר גדול מבלעדו. וככה הוא בכל אדם שלא יוכל לסבול מי שיהיה גדול ממנו בעיני אלהים ואדם כו'. ועכ"פ שלא יהיה הוא קטן ושפל. לכן מייפה עצמו במלבושי כבוד כו'. והנה בבחי' זו של עמלק נאמר כס י"ה שאין השם שלם ואין הכסא שלם. כסא הוא השראת המלך היושב על הכסא להיות ושכנתי בתוכם. והיינו בבחי' כסא באל"ף שאלופו של עולם שורה. משא"כ בהסתלקות האל"ף נעשה כס מלשון כסוי. והתכסות זו היא על שם י"ה. כי בכל אחד ואחד יש שם י"ה. כמ"ש עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה. כי הנה ה"א הוא בחי' התפשטות אורך ורוחב כו'. והוא בחי' התפשטות והמשכות אור אין סוף ב"ה להיות סובב כל עלמין וממלא כל עלמין. והיוד"ד הוא בחי' צמצום ישת חשך סתרו שכדי להיות התפשטות המשכה להיות ממלא וסובב כ"ע אפי' עולמות עליוני' אין ערוך כו'. וכמשל טפה נגד ים אוקיינוס ויותר מכן לאין קץ כו'. ולכן הוצרך להיות בחי' צמצום תחילה ואח"כ התפשטות כו', ולכן בתמונת האותיות בכתיבת שם הוי' תמונה ה' ראשונה של שם היא ג"כ עד"מ שמתחילה עושין היוד"ד ואח"כ ממשיכים ממנה לרוחב ואורך למטה כו'. ובחי' זו נמשכה בכל אדם להתבונן בגדולת א"ס ב"ה איך שהוא ממכ"ע וסוכ"ע ואיך שכל זה אינו אלא בחינת צמצום כי אין ערוך כו'. ומזה ישוב לאהבה את ה' ולדבקה בו ממש בבחינת אהבה העליונה. והיינו המשכת הוי"ו להיות בחינת ו"ה. אבל עמלק הוא כס י"ה שהוא המכסה על בחינת י"ה שלא יתגלה בבחי' ו"ה שלא יוליד האהבה בהתגלות לבו. שאף שלבבו יבין את כל זאת לא תתפעל הנפש ולא יאיר בה אור האהבה מחמת שנעשה מחיצה של ברזל המפסקת ומונעת את האור. והעצה היעוצה לזה הנה במלחמת עמלק כתיב ויאמר משה וגו' בחר לנו אנשים. לנו דווקא שלכבוש מלחמת עמלק צריכים אנשי משה דווקא ובחי' משה הוא כמ"ש ונחנו מה בחינת בטול והתכללות לגמרי באו"ס ב"ה. והנה כל התורה על שמו נק' תורת משה. תורה צוה לנו משה וגו'. והיינו שיהיה כל דרכי התורה והעבודה ע"פ בחינת משה. וכמארז"ל כל האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו. רק שצריך להיות תורת משה בבחינת בטול באו"ס ב"ה לגמרי". וע"פ 'זכור את אשר עשה לך עמלק' [תו"א פד, ב] (כל המאמר מבאר ענין זה, מהו קליפת עמלק, ואיך מבטלים אותו, ורק נצטט כאן תחילת הדרוש): "הנה כתיב מלחמה לה' בעמלק מדר דר שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק.

42. ראה תנחומא סוף פרשת תצא. רש"י סוף פרשת בשלה. ועיין בעץ חיים ריש שער הקליפות פרק א. וראה לקו"ת פ' נצבים נא, ג.

הם מפורדים מאותיות י"ה. והענין בעבודת ה' הוא, שאף על פי שמתבונן ומעמיק בגדולת ה', ומעמיק דעתו בבחינת ביטול אליו יתברך בבחינה שלמעלה מהדעת, עם כל זה אינן פועלים להיות נמשך בלב להפוך המדות אהבה ויראה בהתגלות הלב ברשפי אש ותשוקה לה' לבדו.

אהבה ויראה בהתגלות הלב ברשפי אש ותשוקה לה' לבדו.

וזהו הפירוד בין אותיות י"ה לו"ה בנפש האדם, שאף על פי שהאדם מפעיל כוח החכמה והבינה שבנפשו, אף על פי כן, אינן פועלים להיות נמשכים בלב האדם, שזהו תוכן אות וי"ו כנ"ל, להפוך את המדות שתהיינה כולן לה' לבדו, היינו, להיות בהתגלות הלב רשפי אש ותשוקה אליו ית'.

בדרך כלל כאשר האדם מתבונן ומעמיק דעתו בגדולת ה', במילא נולדות ומתעוררות מדות בליבו, אהבה ויראה אל הקב"ה, כי לאחר שבא להכרה ברורה במוחו בגדולתו ית', הרי רוצה להתקרב אליו בכל ליבו ונפשו. אבל כאשר יש פירוד בין בחי' י"ה וו"ה שבנפשו, דהיינו שיש דבר המפסיק שמחמתו אין התבוננותו פועלת פעולתה להוליד מדות קדושות בליבו⁴⁴.

[וממשיך לבאר מהי הסיבה לפירוד זה:]

- וזהו הפירוש 'אין השם שלם', כי הוא בפירוד - שאותיות ו"ה נפרדות מאותיות י"ה. והטעם לפירוד זה בשם הוי', הוא מסיבת הגלות, כפי שהולך ומבאר.

והענין בעבודת ה' הוא⁴³:

- לבאר ענין זה ש'בגלות אין השם שלם' בעבודת ה', דהיינו, שיש פירוד בין בחינות י"ה לו"ה בנפש האדם, וכל זה הוא מסיבת הגלות בנפשו פנימה.

שאף על פי שמתבונן ומעמיק בגדולת ה' - עם כח הבינה שבנפשו (ה"א ראשונה, כנ"ל).

ומעמיק דעתו בבחינת ביטול אליו יתברך בבחינה שלמעלה מהדעת - עם כח החכמה שבנפשו (יו"ד).

עם כל זה, [הביטול דחכמה וההתבוננות דבינה] אינן פועלים להיות נמשך בלב להפוך המדות

הנהות צמח צדק

ומלחמה זו היא בכל דור ודור בבחי' כל נפש מישראל. כי הנה בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות א"ע כאלו יצא ממצרים. ולכן, מזכירין יציאת מצרים בכל יום בוקר וערב. שבחי' יציאת מצרים הוא בכל נפש מישראל בכל יום, ואחר יצ"מ עומד' לנגדו מלחמ' עמלק, כמ"ש אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרי', וכת' אשר שם לו בדרך בעלותו ממצרים". וכמגלת אסתר בדרוש הראשון שעל מאמר רז"ל 'חייב אינש לכסומי בפוריא'.

קיד ואילך. רמט ואילך. תרמ"ד ע' שה ואילך. תרנ"ו ע' שלד-ה. ד"ה זכור גו' תרצ"ד בסה"מ קונטרסים ח"ב רפה, ב ואילך. תשל"ג ע' 352 ואילך. וראה המאמרים שנשמנו בסה"מ תרל"א ח"א ע' קצא ד"ה זכור את אשר עשה.
44. וכמו"כ הוא בנודע לנקודת החכמה ('איתן') שבנפש "שיאנו מאיר בפנימיות בלב. דהגם ורשעים מלאים חרטות שזהו מבחי' איתן כנ"ל, מ"מ הרי אין זה פועל בהם שלא ישוּבו לכסלה וזה רק לפי שעה ואח"כ

43. להבא להלן בענין קליפת עמלק ראה תו"א תצוה פג, א-ב. סידור עם דא"ח רפא, א ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ס"ע קע ואילך. תקס"ג ח"א ע' קצח ואילך. תקס"ה ח"א שם ע' שפה ואילך. שצג ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי שמות ח"ב ע' תלט ואילך. תצה ואילך. תקה ואילך. תקכב ואילך. ס"ע תקנו ואילך. אוה"ת תצוה ע' א'תרצד ואילך. דרושים לפ' זכור ס"ע א'תשעב ואילך. ס"ע א'תשצא ואילך. דרך מצותיך צה, א ואילך. סה"מ תרל"ב ח"א ס"ע

והיינו, בסיבת הגלות שמלוכש בתאות וענינים גשמיים, ועל זה נאמר ומלתם את ערלת לבבכם וגו'.

והיינו, בסיבת הגלות.

- כמו שהובא לעיל שבזמן הגלות אין השם שלם, היינו, מפני סיבת הגלות אין בחי' י"ה של שם הוי' נמשכת לבחי' ו"ה שבנפשו.

[והולך ומבאר מהו ענין הגלות הזה בנפש

האדם:]

שמלוכש בתאות וענינים גשמיים.

"דהנה, הסיבה מה דבחינת כס י"ה [- שיש בחי' כיסוי והעלם המפסיק בין אותיות י"ה לו"ה], הוא מפני ההעלם והסתרת תאוות ורצונות זרות, שזה גורם בחי' הכיסוי למעלה המבדיל בין בחינות י"ה לו"ה" (סה"מ עטר"ת ע' תריט שם), וממילא גם גורם פירוד בנפש האדם למטה בין י"ה לו"ה (שהיא השתלשלות מבחי' שם הוי' שלמעלה כנ"ל).

והטעם, כי תאוות גשמיות גורמות לענין טמטום הלב, שהלב נעשה מטומטם ואין ביכולתו להתפעל ולהתרגש מהתבוננות שכלו, כי ככל שהאדם יותר מלוכש ומונח בתאוות גשמיות, אזי יכולת נשמתו להתפעל מאלקות נחלשת יותר, ד'תוקפא דגופא חולשא דנשמתא', תוקף הגוף הוא חלישות נפש.

כי, מי שימלא תאוות ליבו וכריסו, בזה ליבו נעשה אטום ומלא רצונות זרים, ומצד ההגבלה

שיש בלב האדם אין מקום בליבו לרצונות זרים וגם לאהבה אלקית. וכלשון החובות הלבבות בשער האהבה: כשם שלא ישכנו האש והמים ביחד, כך לא ישכנו אהבת עולם הזה ואהבת ה' בלב האדם. ולפיכך, אפי' אם הוא מתבונן במוחו ומעמיק דעתו בגדולת ה', לא יוליד בליבו שום אהבה או יראה להקב"ה, כי ליבו כבר 'תפוס' ו'עסוק' באהבת העולם הזה ותענוגיו.

וזהו שבזמן הגלות - כאשר האדם הוא שקוע בתוך תאוותיו, עד שבגללם הוא במאסר וגלות כביכול בקרבם, שאינו יכול לצאת מהם - אין השם שלם, שאין המוחין (י"ה) נמשכים במדות (ו"ה) להוליד אהבת ה' ויראתו בהתגלות בליבו.

[מבאר כיצד מתקנים גלות זו, לבטל

ולהסיר ההפסק בנפשו שאינו מניח להיות

נמשך מ"ה לו"ה:]

ועל זה נאמר⁴⁵ "ומלתם את ערלת לבבכם וגו'". "העצה לזה [- להסרת ההעלם על בחי' י"ה, שיומשך מ"ה לו"ה] הוא מה שכתוב 'ומלתם את ערלת לבבכם'. דהיינו כמו הערלה שמכסה ומפסיקה, כך תאוות וענינים גשמיים מונעים ומפסיקים שלא תומשך ההתבוננות (י"ה) בלב (ו"ה), וענין המילה הוא "להכרית ולהפריד התאוות גשמיים ורצונות זרות" (סה"מ שם). ולהלן יבאר ענין זה בפרטיות יותר.

הברכה".

45. דברים י, טז.

חוזרים לדרכם ומנהגם, והוא מפני שאינו נמשך בפנימיות בלב רק מרחוק בבחי' מקיף בלבד כו' וע"ז הוא

וביאור הענין, כי הנה כתיב, ומל' ה' אלהיך את לבבך, וצריך להבין, דמשמע שבחינת מילה זו יהיה מאת ה' לבדו, והרי נאמר ומלתם וגו'. אך הענין, כי בחינת הערלה החופפת על הלב, דהיינו בחינת תאות וענינים גשמיים המונעים ומפסיקים בין שם י"ה לו"ה שלא יהיה התגלות האהבה, אין הדבר

פרק ח

התיקון לפירוד בין י"ה לו"ה ע"י מילת ערלת הלב, מצד האדם, ומלמעלה

[בפרק זה יבואר באריכות ב' דרגות ב"מילה" הנ"ל. תוכן הענין הוא: לפי פשוטו, בנפש האדם הבינה דוקא היא המביאה את האדם לידי מדות.

ובעבודת ה': ע"י נקודת החכמה, שרחוקה מהאדם, אין הלב מתלהב ומתעורר באהבת ה'. דוקא ע"י כח הבינה, ההתעמקות וההתבוננות בגדולת ה' מתעורר האדם באהבת ה'.

כך, שכאשר מדברים על 'חיבור' י"ה ו-ו"ה, שהשכל יפעל על המדות, הפי' הפשוט בזה הוא שההתבוננות דבינה תפעל על האדם לאהוב את ה'.

אך יש גם דרגה גבוהה יותר מזה, והוא דרגת "נחל איתן" שנתבארה לעיל, שהחכמה ('איתן') תאיר במדות ('נחל'), ודרגה זו תבואר באריכות להלן. והיא בעיקר דבר שנמשך מלמעלה, ועיקר ההתגלות שלה תהי' לע"ל. ודוקא ע"י דרגה זו ניתן לומר שהשם הוא 'שלם' בתכלית, כי מצד דרגה זו, המדות אינן רק קשורות עם הה"א ראשונה, אלא אף עם ה' - 'חכמה', 'איתן'].

וביאור הענין⁴⁶:

- לבאר בפרטיות מהו ענין זה של 'מילת הלב' להסרת העלם זה, וכיצד על האדם לעשות עבודה זו:

כי, הנה, כתיב⁴⁷ "ומל' ה' אלהיך את לבבך", וצריך להבין, דמשמע שבחינת מילה זו - שמשירה את ההפסק והפירוד בין י"ה לו"ה, יהיה מאת ה' לבדו, והרי נאמר "ומלתם וגו' [את ערלת לבבכם]?!"

- שמשמע שתלוי באדם למול את לבבו ('ומלתם' אתם בעצמכם), ולא בהקב"ה!?

אך הענין:

- לבאר וליישב סתירה זו בין הכתובים:

[ותחילה יבאר מהו תוכן עניינה של ערלה זו על הלב (שצריך האדם למול אותה):]

כי בחינת הערלה החופפת על הלב, דהיינו - עניינה הוא: בחינת תאות וענינים גשמיים המונעים ומפסיקים בין שם י"ה לו"ה, שלא יהיה התגלות האהבה [בלב האדם מן ההתבוננות במוחו].

כלומר:

כמו הערלה שמכסה ומפסיקה, כך תאוות ועניינים גשמיים מונעים ומפסיקים שלא תומשך ההתבוננות (י"ה) בלב (ו"ה). כי, כאמור, מי שימלא תאוות ליבו וכריסו, ממילא ליבו נעשה אטום ומלא עם רצונות זרים, וכשם שלא ישכנו האש והמים ביחד, כך לא ישכנו אהבת עולם הזה ואהבת ה' בלב האדם. ולפיכך, אפי' אם הוא מתבונן במוחו ומעמיק דעתו בגדולת ה', לא יוליד בליבו שום אהבה או יראה להקב"ה, כי

(ובחסידות מבוארת ימי שמחה שער ברית המילה על מאמר זה).
47. דברים ל, ו.

46. להבא לקמן ראה תו"א פ' לך לך ד"ה בעצם היום הזה, המבאר ענין הברית מילה על פי פנימיות העניינים ובעבודת ה' של כל אחד ואחד

תלוי אלא בתשובה, כאמור עונותיכם מבדילים וגו', וכתוב ונגן מפריד אלוף
 יח ד כו', אך בענין התגלות עצמיות האהבה יש ב' בחינות, בחינת חיצוניות הלב

ד"ה ויקרא משה)), הרי הוא מפריד את עצמו מאלופו של עולם ('מפריד אלוף' (ע"פ רש"י)), כי אז אינו יכול להתקרב אל ה' באהבה ויראה, כי ישנו דבר המפסיק בין התבוננות מוחו ורגשי לבבו.

[עד כאן נתבאר שע"י עבודת האדם לעקור את התאוות הגשמיות שלו מלבו (ענין מילת ערלת הלב), ע"ז מסיר הכיסוי מעל ליבו, וממילא יוכל לעורר בליבו אהבת ה'.

ומעתה הולך ומבאר שכל זה הוא רק התעוררות אהבת ה' שבחיצוניות ליבו, שהיא האהבה שע"פ טעם ודעת, שנולדה ע"י כח הבינה, התבוננותו בגדולת אין סוף ב"ה. ולהלן יבאר כיצד מעוררים בחי' אהבת ה' בפנימיות נקודת ליבו, שהיא האהבה העצמית להקב"ה, הבאה כתולדה מדרגת החכמה ('איתן'), וזהו שממשין:]

אך, בענין התגלות עצמיות האהבה יש ב' בחינות⁵¹:

[בחינה הא':]

בחינת חיצוניות הלב.

- וזוהי האהבה שנתבאר עניינה עד כאן, דהיינו, אהבת ה' שמתעוררת בלב האדם על ידי ההתבוננות בגדולתו ית', ואיך שבשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד ו'כולא קמיה כלא חשיב'.

וליתר ביאור:

"חיצוניות הלב הוא הנלקח מן הדעת והתבוננות בגדולת ה', כל חד לפום שיעורא

ליבו כבר 'תפוס' ו'עסוק' באהבת העולם הזה ותענוגיו.

וזהו שבזמן הגלות – כאשר האדם הוא שקוע בתוך תאוותיו, עד שבגללם הוא במאסר וגלות כביכול בקרבם, שאינו יכול לצאת מהם – אין השם שלם, שאין המוחין (י"ה) נמשכים במדות (ו"ה) להוליד אהבת ה' ויראתו בהתגלות בליבו.

[וכעת יבאר כיצד עושים ופועלים מילה

זו להסיר כיסוי זה מעל ליבו:]

אין הרבר תלוי אלא בתשובה⁴⁸, כאמור⁴⁹ "עונותיכם מבדילים וגו'", וכתוב⁵⁰ "וְנָגַן מִפְּרִיד אֲלוֹף כו'".

כדי להסיר את ערלת הלב המונעת פעולת התבוננות המוח על הלב יש צורך בעבודת התשובה, שהאדם ישוב אל עבודת ה' ככל ליבו, וייצא מהתאוות שלו, וכנ"ל.

וזהו כי 'עונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלקיכם' – וענין פירוש 'עון' הוא (לא רק עבירות כפשוטן, אלא) גם מלשון עיקום ועיוות, דהיינו, שהאדם מעקם ומעוות את דרכו לילך בשרירות לבו, בתאוות היתר. ואפי' עוונות כגון אלו 'מבדילים' בין האדם לה', וממילא גם גורמים הבדלה ופירוד בין בחי' י"ה לו"ה בנפשו, שלא תהי' הפיכת המדות לה' לבדו.

וזהו גם משמעות הכתוב 'ונגן מפריד אלוף', שעל ידי שהאדם שקוע ועסוק בתאוות נפשו (שזהו ענין 'נגן' דבכללות קאי על הנפש הבהמית (ראה סה"מ תרס"ט ע' שז. וראה לקו"ת תבוא ריש

51. לביאור ענין ב' בחינות הלב ראה לקו"ת פ' בלק ריש פרק ב' ד"ה מי מנה עפר יעקב, במה שכתוב 'ויחד לבבינו'.

48. סנהדרין צז, ב.

49. ישע"י נט, ב. ראה באגרת התשובה בביאור כתוב זה.

50. משלי טז, כח.

ובחינת פנימיות נקודת הלב, דהיינו שיתגלה אהבתו כל כך, עד שתהיה בחינת ביטול לגמרי ולא יהיה הרגש האהבה, מפני שהיא נקודה עצמיות מעומקא דליבא, כמו שכתוב במקום אחר⁵³ המשל מענין אדם, אם נוגע אל תוך פנימיות נקודת לבו שלו, מעצמותו ומהותו, ושכל חייו תלויין בזה,

הוא בחינת פנימיות נקודת הלב, שאינה נולדת מחמת ההתבוננות, אלא היא 'מתנה' מלמעלה, והיא המדריגה הקשורה עם ה'חכמה' שבנפש, דרגת 'איתן'.

והביאור:

פנימית נקודת הלב היא בחינת 'אהבה רבה' שלמעלה מהטעם והדעת, ובאה מלמעלה בבחינת מתנה, כמ"ש "עבודת מתנה אֶתְּן אֶת פְּהוֹנְתְּכֶם"⁵³.

[והולך ומבאר מהו ענין בחי' פנימיות

נקודת הלב:]

דהיינו, שיתגלה אהבתו כל כך עד שתהיה בחינת ביטול לגמרי, ולא יהיה הרגש האהבה⁵⁴, מפני שהיא נקודה עצמיות מעומקא דליבא, כמו שכתוב במקום אחר⁵⁵ המשל מענין אדם – אם נוגע אל תוך פנימיות נקודת לבו שלו, מעצמותו ומהותו, וְשָׁפַל חֵיוו תְּלוּיִן בּוֹה⁵⁵.

הנהגות צמח צדק

באגרת הקדש ד"ה 'אין ישראל ננאלין אלא בצדקה' [תניא קה, א], ועיין שם: "ו'פנימיות הלב' – היא הנקודה שבפנימיות הלב ועומקא דליבא, שהיא למעלה מעלה מבחי' הדעת והתבונה שיוכל האדם להתבונן בלבו בגדולת ה',

דלכא' שבזהר הקדוש, ועל זה נאמר: 'עבודת מתנה וגו' והזר הקרב' וגו'. כי אין דרך להשיגה על ידי יגיעת בשר, כמו היראה . . . אהבה רבה זו נופלת לאדם מאליה מלמעלה בלי שיכין ויכוון לה, אך ורק אחר שנתייגע ב'יראת הרוממות', והגיע לתכלית מה שיוכל להשיג ממנה לפי בחינת נשמתו, ואזי ממילא באה ה'אהבה בתענוגים' מלמעלה, לשכון ולהתייחד עם היראה, כי 'דרכו של איש לחזר [אחר אשה] כו'".

54. עי' גם לקו"ת פ' תבוא ד"ה תחת אשר לא עבדת, דשם מבאר ענין אהבה זו "שאינ לה שום מבוקש" כלל.

55. עי' גם כן בלקו"ת פ' ואתחנן ד"ה ענין ק"ש אחד ואהבת לביאור ענין אהבה זו שהיא נובעת מבחי'

דיליה, ולפי שכלו והשגתו באור אין סוף ב"ה, כך מעורר את האהבה בלב" (לקו"ת פ' בלק ד"ה מי מנה פ"ב).⁵²

"כמו על דרך משל בגשמיות בנפש המשכלת, עניינים הצריכים לגופו, איך שטוב לפניו משא ומתן זה, [משום] שיש בו ריוח, ועל כן [-] על פי טעם זה], נפשו חושק ומתאוה ורוצה לעשות כן" (לקו"ת פ' ואתחנן ד"ה ענין ק"ש אחד ואהבת).

ואהבה זו היא בחיצוניות הלב בלבד, כי מאחר שנולדת כתוצאה מהתבוננות שכלו בגדולת ה' היא מוגבלת לפי התבוננות זו, ולכן קשורה לחלק הלב שיש לו שייכות אל השכל, אך, לא לעצם פנימיות נקודת ליבו.

[בחינה הב':]

ובחינת פנימיות נקודת הלב.

אופן הב' בהתעוררות עצמיות האהבה בליבו

52. עוד בביאור ענין חיצוניות הלב: "חיצוניות הלב – היא התלהבות המתלהבת מבחי' הבינה והדעת בגדולת ה' אין סוף ב"ה להתבונן בגדולתו ולהוליד מתבונה זו אהבה עזה כרשפי אש כו'" (אגרת הקדש ע' קה, א).

53. במדבר ח, ז. וזהו לשון התניא בביאור ענין אהבה זו (אגרת הקודש סי' יח, מצויין בהגהת ה"צ):

"דהיינו, שמתענג על ה' עונג נפלא, בשמחה רבה ועצומה, שמחת הנפש וכלותה, בטעמה כי טוב ה' ונעים נעימות עריבות עד להפליא, מעין עולם הבא ממש, שנהנין [מזיו השכינה] כו', ועל זה כתיב: 'שמחו צדיקים בה'', ולא כל אדם זוכה לזה, וזו היא בחינת 'כהנא ברעותא

זו הבחינה היא מבחינת נחל איתן המשמשות לעתיד, שלעתיד לבוא כתיב

זו כגון אהבה רגילה שהאדם מרגיש תשוקה וצמאון להתקרב אל ה', אלא היא בבחי' ביטול לגמרי, כמו בן שמעצם טבעו נמשך אל אביו, כי הבן נמשך מעצם אביו, 'ברא כרעא דאבוה' (יונת אלים ריש פרק ב'. וראה יבמות ג, א תוספות ד"ה מקמי), ולכן נמשך אל אביו בדרך ממילא, בלי להרגיש את האהבה כלל, רק כמו טבע שאי אפשר כלל להיות באופן אחר.

והטעם שאהבה זו היא באופן כזה דווקא הוא מפני שהיא באה מנקודה עצמיות, מעומקא דליבא, מדרגת החכמה שבנפש. ומכיון שכן, הרי האדם נמשך אל ה' בטבעו, למעלה מטעם ודעת (שאינן אהבה זו תולדת ופרי התבוננות האדם, אלא היא טבע טבוע בנפשו) בביטול מוחלט (כנ"ל בענין דרגת החכמה).

זו הבחינה [- האהבה בבחינת פנימיות הלב] היא מבחינת 'נחל איתן' [כנ"ל שדרגא זו היא התפשטות ה'איתן' (חכמה) ב'נחל' (מדות שבלב)] המשמשות לעתיד - כדלעיל, שאותיות א' ו' ת' משמשות לעתיד, כמו אפעל, יפעל וכו'.

- דהיינו, שאהבה נעלית זו (שמקורה מבחינת 'איתן' שבנשמה) תתגלה בשלמות רק לעתיד לבוא. וזה נרמז בתיבת 'איתן', שאותיותיה משמשות להורות על לשון עתיד דווקא.

הנהגות צמח צדק

וכמ"ש 'מעמקים קראתיך ה' - מעומקא דליבא (ועד"מ כמו במילי דעלמא לפעמים יש ענין גדול מאד מאד שכל חיות האדם תלוי בו ונוגע עד נקודת פנימיות הלב ועד בכלל, וגורם לו לפעמים לעשות מעשים ולדבר דברים שלא בדעת כלל) ו'זה לעומת זה' - ככה הוא ממש בעבודה שבלב. והיינו [- מהו הטעם לזה שאהבה זו הוא כ"כ גדול], לפי שבחי' נקודת פנימית הלב היא למעלה מבחי' הדעת המתפשט ומתלבש במדות שנוולו מחב"ד כנודע, רק היא בחי' הארת חכמה עליונה שלמעלה מהבינה והדעת, ובה מלוכב וגנוז אור ה' ממש, כמ"ש ה' בחכמה' כו', והיא היא בחי' ניצוץ אלקות שבכל נפש מישראל."

"ואית רצון" - שהוא למעלה מן הטעם והדעת. [ולמשל:] שלפעמים אדם רוצה בדבר שאפילו יבואו כל אדם ויראו לו בשכלם ותבונתם שאינן לעשות כן, אף על פי כן, לא יאבה ולא ישמע להם, מפני עקשותו בדבר, והוא הרצון שלמעלה מן הדעת, שאינן הדעת פועל בו שום פעולה" (לקו"ת פ' ואתחנן ד"ה ענין ק"ש אחד וראהבת).

"ועל דרך משל כמו במילי דעלמא לפעמים יש ענין גדול מאד מאד שכל חיות האדם תלוי בו ונוגע עד נקודת פנימיות הלב ועד בכלל, וגורם לו לפעמים לעשות מעשים ולדבר דברים שלא בדעת כלל" (אגרת הקדש סימן ד', ע' קה) - מצויין בהגהת הצ"צ כאן).

"נקודת הרצון הנ"ל הוא חזק מאד מאד דהיינו שהוא בלתי מוגבל כלל כי אין שיעור להתפשטותו כלל להיותו בבחי' הטיי' ממהות ועצמות הרצון מצד בחי' עצמיות הנפש ולא כשאר רצון הנפש שאינו רק כח פרטי שיש שיעור להתפשטותו וכנראה לעין יוחלש כח כל רצון הנפש מאיזה סיבה שימנע עד שיוחלש כחו לגמרי משא"כ רצון עצמיות הנפש שכחו חזק בלתי הגבלה ולא יחלוש כחו משום סיבה כלל וכלל" (מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ב' ע' שעא).

באהבה זו שבאה ונובעת מנקודת פנימיות הלב אין "הרגש האהבה", דהיינו, שאינן אהבה

הרי זה נוגע בעצם נפשו ממש, עיין שם.

יחידה שבנפש, ובביאורנו שם מביא משל לענין אהבה זו מנפש החיונית, שהיא כמו לדוגמא אם האדם נידון להריגה,

אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו', והביאך וגו', והיטבך והרכך מאבותיך, שתהיה בעילוי אחר עילוי במדריגה גבוה מאד אפילו יותר מהאבות, כמו שכתוב כי הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד, ירום מאברהם וכו',

[דהיינו:]

השמים וגו', והביאך וגו', והיטבך והרכך מאבותיך".

שלעתיד לבוא כתיב⁵⁶ "אם יהיה נדחך בקצה

[פירוש:]

הרצון הנובע מבחי' חכמה שבנפש. והסיבה שאהבה זו היא חזקה כל כך, היא מפני שבחכמה (שבנפש) מלוכש אור אין סוף ב"ה עצמו, כמו שנתבאר לעיל, ואהבה זו באה מהתקשרות עצמית זו בין נשמת האדם להקב"ה.

שתהיה [לעתיד לבוא] בעילוי אחר עילוי במדריגה גבוה מאד, אפילו יותר מהאבות.

ולכן, לעתיד לבוא דוקא נשמות ישראל יהיו במדריגה גבוהה יותר מבחי' האבות.

- כי, בחינת האבות מורה על בחי' מדותיו של הקב"ה, דהיינו, חסד גבורה ותפארת של עולם האצילות. כמ"ש על אברהם 'אברהם אוהבי', ועל יצחק 'פחד יצחק הי' לי', ועל יעקב כתיב 'תתן אמת ליעקב', וכידוע שאמת קאי על ספי' התפארת. וענין מדריגתם בעבודת האדם הוא אהבת ה' (בחי' חסד), ויראת ה' (בחי' גבורה דיצחק) וכו'.

[ומביא הוכחה לזה (שיהיו במדריגה גבוהה

יותר מהאבות) מדברי רז"ל:]

כמו שכתוב⁵⁷ "כי הנה ישכיל עבדי, ירום ונשא וְגַבְהָ מְאֹד" - 'ירום' מאברהם⁵⁸ וכו'.

אמנם, ענין מדות הללו בנפש האדם הוא שהן ע"פ טעם ודעת, ועדיין אין זה עצמיות האהבה שבאה ונמשכת מעצם הנפש, מבחי' 'חכמה' - איתן כנ"ל.

וזהו גם משמעות דברי רז"ל על הכתוב 'כי הנה ישכיל עבדי, ירום ונשא וגבה מאד', שדרשו רז"ל על זה שנאמר ג' לשונות שמשמעותם שווה - ענין של מעלה ורוממות: 'ירום' - מאברהם, 'נשא' - מיצחק, ו'גבה' - מיעקב. דמזה משמע שלעתיד לבוא בני ישראל יהיו במעלה עליונה יותר אפילו ממדריגת האבות הקדושים.

מה שאין כן לעתיד לבוא כשתתגלה בחי' אהבה זו מפנימיות נקודת הלב, וזהו בחי' אהבה שלמעלה מטעם ודעת לגמרי, ולכן היא במדריגה גבוהה יותר אפילו מבחי' האבות.

ועל פי כל המבואר לעיל הרי דבר זה מובן היטב, כי לעתיד לבוא תתגלה האהבה שבבחי' פנימיות הלב הנובעת מבחי' 'איתן', שזוהי אהבה שלמעלה מטעם ודעת לגמרי ונובעת מעצם נקודת הלב, ואילו האבות, הגם שהיו במדריגה עליונה ביותר, עד שעליהם אמרו רז"ל (בראשית רבה פרשה מו, סעיף ו) 'האבות הן הן המרכבה', שהיו בטלים

שכן אהבה זו אינה כמו האהבה הנרמזת באות וא"ו דשם הוי' המבוארת לעיל. אלא אומר אדה"ז כאן ד"היא מבחי' נחל איתן", דהיינו שזו היא אהבה הבאה מבחי' 'איתן' שבנשמה - חכמה. כי אהבה זו היא אהבה עצמית שלמעלה מטעם ודעת לגמרי, ולכן אינה נמשכת מבחי' וא"ו של השם, כי הוא"ו נמשכת מה' ראשונה, שהיא בחי' בינה (טעם). וכמו שנתבאר בתחילת המאמר בענין

58. ילקוט שמעוני ישעי' רמז תעו בשם התנחומא. זהר חלק א' קפא, ב. אבל שם הלשון הוא: 'ונשא מסטרא דאברהם'.

56. דברים ל, ד.

57. ישעי' נב, יג.

ואז כתיב ומל ה' אלהיך את לבבך, ערלת לבבך לא כתיב, אלא לבבך, דהיינו שכל בחינת חיצוניות הלב ימול לצאת מן ההעלם אל הגילוי בחינת פנימיות נקודת הלב הנ"ל.

אך אדם שכבר הגיע למדריגה זו, שוב אינו צריך להסיר את הערלה. הוא רק זקוק שהקב"ה יגלה אצלו בחי' פנימיות הלב הזו.

וזהו משמעות הפנימית של הכתוב 'ומל ה' אלקיך את לבבך', דהיינו, שיש ב' דיוקים כאן – א', שכתוב שהמילה תהי' על ידי הקב"ה דווקא, וב', שימול את לב האדם, ולא את ערלת הלב (כמפורש באידך קרא 'ומלתם את ערלת לבבכם'), שהרי כאן עוסקים באדם שכבר הסיר את הערלה כנ"ל.

דהיינו:

- לבאר זה שהקב"ה דווקא (ולא האדם) ימול את הלב עצמו (ולא ערלתו).

שכל בחינת חיצוניות הלב ימול [כדי] לצאת מן ההעלם אל הגילוי בחינת פנימיות נקודת הלב, הנ"ל.

כלומר:

הפירוש שה' ימול את לבבך (הלב עצמו) – הוא בחי' חיצוניות הלב, היינו, שבכדי שיוכל להיות גילוי בחי' פנימיות הלב יש צורך שמתחילה תהיה מילת חיצוניות הלב.

כי אפי' בחי' חיצוניות הלב נחשבת לבחי' העלם והסתר על פנימיות הלב. אבל – "אינה נחשבת להקרות בשם 'ערלה', לפי שגם חיצוניות הלב הרי היא בחי' אהבה לאלקות, רק שזוהי האהבה שע"פ טעם ודעת, ומ"מ, נגד בחי' פנימיות הלב, שהוא בחי' הרצון פשוט שלמעלה

לגמרי ככל אבריהם להמדות עלינו דאצילות, מ"מ, אהבתם ויראתם לה' היתה על פי טעם ודעת.

[ועל פי זה יובן סתירת ב' הכתובים המובאים לעיל בענין מילת לב האדם, שמצד אחד מובן שזה תלוי בעבודת האדם, ולאידך משמע שזה יבוא על ידי הקב"ה בעצמו:]

ואז – לעתיד לבוא כשתגלה בחי' פנימיות הלב, ויהיו במדריגה גבוהה מאד – כתיב⁵⁹ "ומל ה' אלהיך את לבבך", 'ערלת לבבך' לא כתיב, אלא 'לבבך'.

מבואר לעיל שבגלות אין השם שלם, שלא נמשך מההתבוננות להיות מדות קדושות, אך, לעתיד לבוא (אחרי סיום הגלות) יוסר העלם וכיסוי זה שעל לב האדם, 'ערלת הלב', ושוב תוכל להיות התעוררות המדות.

ונתבאר שיש ב' מדריגות בזה: מדריגה אחת היא גילוי בחי' אהבה הנובעת מ'בינה' והיא בחי' חיצוניות האהבה. ומדריגה גבוהה יותר והוא גילוי בחי' אהבה הנובעת מ'חכמה' והיא אהבה פנימית. והנה, יש שני פעולות: בתחילה צריך להסיר את ערלת הלב ולאח"ז צריך להסיר את חיצוניות הלב.

כדי לגלות בחי' האהבה החיצונית העיקר הוא שהאדם בעבודתו יסיר את ערלת הלב. דהיינו יסיר את התאוה והחשק בענייני עוה"ז המונעים ממנו שהתבוננות דבינה תעורר אהבה בלב, כנ"ל.

ד. וזהו שאנו מתפללים יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך. כי בזמן הגלות אין השם שלם כו', ולזאת אנו אומרים יהי שם י"ה רבא,

כי הנה, יש כמה דיוקים בזה:
 א' – יש להבין מדוע תקנו חז"ל לומר 'שמייה', ולא 'יהא הקב"ה מברך', דמדוע צריכים לברך את שמו, ולא את הקב"ה עצמו?
 ב' – מהו דיוק הלשון 'שמייה רבא', שמו הגדול, 'רבא' דווקא, ולא סתם לומר 'שמייה' לבד.
 ג' – מדוע נאמר שלש פעמים הלשון 'לעולם' – 'לעלם ולעלמי עלמיא', דהוה ליה למימר: 'יהא שמייה (רבא) מברך לעלם', ומה זה מוסיף לומר שלש פעמים 'לעולם'?

[וזהו שממשיך ומבאר:]

כי בזמן הגלות אין השם שלם כו'.

- כמו שנתבאר עניינו לעיל, שאין המוחין (י"ה) נמשכים במדות (ו"ה) להיות אהבת ה', מחמת ענין הגלות בנפש האדם – שהוא ענין מילוי תאוות היתר, שגורם גלות והעלם וכיסוי בין בחי' י"ה לו"ה וכ"ש שבזמן הגלות לא יכול להתגלות בחי' פנימיות הלב, הזקוקה ל'מילה' – הסרת חיצוניות הלב, שימול הקב"ה לעתיד לבוא.

ולזאת, אנו אומרים 'יהי שם י"ה רבא'.

בגלל גלות זה שגורם כיסוי והעלם בין בחי' י"ה לו"ה אנו אומרים ומתפללים ומבקשים 'יהא שמייה רבא מברך' וכו'. דאחד הפירושים ב'שמייה' (ולא הקב"ה סתם, כפי שהובא לעיל), הוא שם י"ה, ד'שמייה' הוא אותיות 'שם י"ה'. ואנו מתפללים ומבקשים שיהי' שם י"ה דווקא 'רבא', כפי שממשיך לבאר.

מטעם ודעת, הנה, גם האהבה שע"פ טעם ודעת מסתיר גם כן, ולכן צריכים למול ולהעביר גם זה. וע"ד רבי זירא שצם מאה תעניתא כי היכא דלישכח תלמוד בבלי (בבא מציעא פה, א) שנק' 'במחשכים' כו', שלא יבלבלו בלימוד הירושלמי, ששם מאירה הארת היו"ד [-] בחי' חכמה. דהגם שבוודאי תלמוד בבלי אינו העלם, אבל לגבי הבהירות של התלמוד ירושלמי, גם התלמוד בבלי נחשב להעלם].

"רק שאין מילה זו ביכולת האדם מצד עצמו, כי-אם 'ומל הוי' אלקיך את לבבך', שיומשך מלמעלה למול את בחי' חיצוניות הלב בכדי שיהי' גילוי בחי' פנימיות הלב" (תורת שמואל תרל"ג ב' ע' ת).

אך, עבודת בני ישראל עכשיו היא למול ערלת הלב, דהיינו, לעשות תשובה ולצאת מגלותו הפנימית בתוך התאוות ועניינים גשמיים, כדלעיל. וזוהי ההכנה הדרושה כדי שלעתיד לבוא הקב"ה ימול את לבבינו כדי שתוכל להיות התגלות בחי' פנימיות הלב.

פרק ט

הטעם ע"פ חסידות לאמירת 'יהא שמייה רבא מברך'

ד. וזהו שאנו מתפללים⁶⁰: 'יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך'.

ועל פי כל הנ"ל יבואר הטעם הפנימי מדוע אנו מתפללים 'יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא, יתברך' – ששמו ית' הגדול יהיה מבורך לעולם ולעולמי עד, יתברך.

שיגדל בחינת שם י"ה, כ" דהיינו ההתבוננות בגדולת השם והביטול אליו יתברך, עד שיהיה יתברך, בחינת ברכה והמשכה למקום המדות להפכם לקדושה

[דהיינו:]

שיגדל בחינת שם י"ה. כ"

פירוש 'שמיה רבא' הוא, ד'רבא' הוא לשון גדלות, דהיינו, שיגדל בחינת שם י"ה. ועל פי זה מובן מדוע נקטו רז"ל הלשון 'שמיה רבא' דווקא, כי כוונתם הפנימית היתה לענין גידול בחי' שם י"ה של הקב"ה.

[ועתה מבאר מהי בחינת שם י"ה שבזה

אנו מתפללים שיהי' בו גידול (ענין בחינות אלו

[כבר נתבאר לעיל:]

דהיינו, ההתבוננות בגדולת השם - ענין הה"א של השם - בינה.

והביטול אליו יתברך - ענין היו"ד של השם - חכמה.

[שיגדלו כל כך -]

עד שיהיה 'יתברך' - בחינת ברכה והמשכה למקום המדות [כדי] להפכם לקדושה מעומק נקודת פנימיות הלב, וכידוע⁶¹.

הנחות צמח צדק

יא. זהו כפירוש הטור אורח חיים סימן נ"ו בפירוש 'שמיה רבא' - שמבאר ד'שמיה' הוא ענין שם י"ה, ר'שמיה רבא' הוא בקשה שיגדל בחי' שם י"ה של הקב"ה (ולא כפירושים אחרים, שהוא שמו הגדול, ופירוש תפלה זו הוא: שיהי' שמו ית' הגדול מבורך לעולם ולעולמי עד). ולעיל סוף פרשת שלח ע"פ 'אני' בו, נתבאר ד'שמיה רבא', היינו, 'שמו הגדול': 'אבל שמו הגדול הוא מה שלמעלה מעלה מגדר ובחי' השתלשלות ואינו נמשך ומתלבש תוך עלמין כלל. ועם היות שגם הוא בבחי' שם לבד כמו השם שאינו ערוך לגבי עצמיות מ"מ הוא למעלה מהשגת הנבראים וגם למעלה אפי' מבחי' טוב. וע"ז אנו מבקשים שיהיה שמו הגדול מבורך ונמשך לעלם ולעלמי עלמאי פי' לעלם לשון יחיד היינו בחי' אצילות כי שם איהו וחייהו וגרמוהי חד בהון ולעלמי עלמאי עלמאי פי' לעלם לשון יחיד היינו בחי' ומשם יפרד בו' שבכולם יהיה המשכת והתגלות אור אין סוף ב"ה שמו הגדול בכדי שיהא ביטול היש לאין כי מחמת הארת ההוי' שמהוה בהשתלשלות העולמות נתהוה מאין ליש וכל מה שמשתלשל ויורד למטה מטה נעשה בחי' יש ביותר עד שנתהוו עולמות הנפרדים ממש אבל בהתגלות אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות אזי יהיו העולמות בטלים מיש לאין". והוא כמ"ש התוספות ריש ברכות, ושתי הכוונות אמת. וגם יש לומר כי הא בהא תליא - שכדי שיומשך בחי' שם י"ה ('שמיה רבא' כמאמר דידן) למטה לבחי' ו"ה, הוא תלוי בזה שיומשך בחי' 'שמו הגדול' ('שמיה רבא' בדרוש דפי' שלח), כפי שממשיך. על דרך שנוצר כביאור ע"פ 'זכור' הנ"ל - שלהיות התחברות י"ה בו"ה (שם י"ה רבא) הוא ע"י המשכה מאריך אנפין ('שמו הגדול'), בחי' 'קוצי דשערי' בו' - כי, כדי לפעול שלום בין שתי בחינות שונות ונגדיות, צריך להיות גילוי שלמעלה משניהם (כמשל שני שרים שמריכים זה עם זה, וכשבאים לפני המלך מתבטלים לגמרי, ונעשה שלום ביניהם). וזה שאומר כאן, שכדי שיהי' בחי' שם י"ה רבא, היינו, המשכת בחי' י"ה להתחבר למטה עם בחי' ו"ה (שתי בחי' נגדיות), זהו רק ע"י (הא בהא תליא) המשכת בחי' 'שמו הגדול', דהוא המדריגה שלמעלה משניהם, שפועל התחברות דשתי הבחינות י"ה וו"ה. וגם - עוד אופן שב' הפירושים תלויים זה בזה: ע"י ששם י"ה רבא בנפש האדם, על ידי זה נמשך גילוי בחינת 'שמו הגדול' - דהיינו, כדאיתא בהר"ה: 'אין הקב"ה שריא אלא באתר שלים', וע"י שפועלים אחדות וחבור בין בחי' י"ה וו"ה - ששמו ית' שלם ('אתר שלים') - ממילא נמשך גילוי בחי' 'שמו הגדול', שהוא גילוי אלקות גבוה מאד נעלה ('הקב"ה שריא'). כמ"ש בסמוך בפירוש 'בשעה שישראל אומרין אמן יהא שמיה רבא מברך, הקב"ה מנענע ראשו' בו' - דע"י שבנ"י פועלים בחי' 'שמיה רבא' - המשכת בחי' י"ה לו"ה כנ"ל, בזה נמשך בחי' 'שמו הגדול', שהוא מה שאמרו רז"ל 'הקב"ה מנענע ראשו', דהיינו, ענין נענוע הראש הוא ענין

והיצוניות הלב, וזהו מה שאנו מתפללים 'יחד לכבינו', שגם בחיצוניות הלב יאיר ויומשך בחי' פנימיות הלב.

61. ע"י בלקו"ת פ' בלק ד"ה מי מנה עפר יעקב (ובביאורנו לשם) - שמבאר ענין יחוד בחי' פנימיות

מעומק נקודת פנימיות הלב, וכידוע וכמו שכתוב במקום אחר ענין הפרש שבין ברכה להודאה, כי ברכה הוא בחינת ראייה, בחינת ביטול הנ"ל, ואחר כך יתפשט יותר לעלם, דהיינו העלם אחר, ולעלמו, העלם ב', עלמאי, העלם ג', דהיינו בחינת ג' לבושים, מחשבה דיבור ומעשה, שאפילו בבחינת מעשה

בגילוי אצלו ואינו מבין אותה (כמו מודים חכמים לר' מאיר). ולכן, על ידי ברכה והמשכה למקום המידות, ('יתברך') נפעל באדם ביטול של חכמה הנ"ל באופן גלוי.

[הולך ומבאר המשך לשון הקדיש - 'לעלם ולעלמי עלמאי' - על פי חסידות:]

ואחר כך יתפשט [בחי' י"ה] יותר [למטה]: 'לעלם', דהיינו, העלם אחר - כידוע שעולם הוא מלשון העלם⁶⁴. 'ולעלמי' - העלם ב', 'עלמאי' - העלם ג'.

[מבאר ענייני של ג' בחינות העלמות הללו:]

דהיינו, בחינת ג' לבושים - מחשבה, דיבור, ומעשה. מחשבה דיבור ומעשה נקראים 'לבושי הנפש', וכאן בהמאמר הם נקראים גם ג' בחי' העלם ('לעלם ולעלמי עלמאי' - עולם מלשון העלם).

וזהו הפירוש הפנימי במה שכתוב אחר כך בלשון הקדיש: 'שמיה רבא מברך כו' יתברך', דהיינו, דעל ידי שיתרבה ויתגדל בחי' י"ה בנפשו עד כדי כך, הרי במילא יומשך (ד'ברכה' הוא מלשון המשכה כידוע⁶²) מהם למטה להאיר למקום המדות (וי"ו של שם הוי"), בכדי להפכם לקדושה, להיות אהבה ויראה לה' (תמורת אהבה זרה מצד הקליפה, שהיא אהבה אל תאוות עולם הזה, כנ"ל).

וכמו שכתוב במקום אחר⁶³ ענין הפרש שבין ברכה להודאה - כי ברכה הוא בחינת ראייה, בחינת ביטול הנ"ל - דחכמה.

כי ברכה עניינה המשכה והתגלות אלקות מלמעלה למטה, ועל ידי זה הרי האור האלקי בא לידי גילוי ונראה וניכר כביכול, ומחמת ראייה זו באלקות נגרם באדם ביטול מוחלט להשם. משא"כ ענין ההודאה הוא בהעלם, כי עניינה הפנימי הוא שמודה על האמת על אף שאינה

הנהות צמח צדק

המשכה למטה (כמשל אדם הכופף ראשו למטה), דהיינו, שנמשך למטה בחי' 'ראשו של הקב"ה', גילוי אלקות נעלית מאד, דהוא הוא בחי' 'שמו הגדול'.

ערה. רעז. עקב כך ה' ע' ב'כו. ביאורו "הצ"צ ע' תקעח. ועוד.
64. לשון התיקוני זהר (תיקוני מ"ב). בלקו"ת במדבר ה, ג מביא בשם קהלת רבה ג, יא. וראה ביאורי הזהר להצ"צ כך א' ע' שנה שמציין לגמרא פסחים ג, א: דרשו רז"ל על הכתוב (שמות ג, טו): 'זה שמי לעלם, וזה זכרי לדר דר', ד'לעולם' כתיב חסר וי"ו, לומר, העלימהו [שמו ית'], שלא יקרא ככתבו (פסחים ג, א. שמות רבה ג, ז). דמזה מוכח ש'עולם' הוא מלשון העלם.

62. ידוע שענין הפנימי של ברכה, היא המשכה למטה. וכדמוכח מלשון המשנה בכלאים: '*המברך + את הגפן', שפירושו הוא, שמכופף ומוריד את ראש הגפן למטה בארץ כדי לזרוע אותה עוד פעם שיצמח ממנה עוד גפן אחר (וכן כתיב '*ויברך + את הגמלים', שפירושו, שהרביצים למטה בארץ). ולפיכך, כל ברכה שבתפילה עניינה היא המשכה (של איזה בחינה באלקות) למטה.
63. ראה תו"א פ' ויחי ד"ה יהודה אתה יודוך אחיך. וראה סה"מ תקס"ח ח"ב ע' תשח. אוה"ת נשא ע'

שהוא העלם ולבוש השלישי החיצון מכולם, יאיר שם י"ה, שיהיו כולם לה' לבדו ובטלים אליו דהיינו על ידי מחשבות ודיבורי התורה ומעשה המצות.

שלו לתורה ולמצוות, אלא שהמחדו"מ יהיו בטילים לה' (דזה נובע מהביטול דחכמה). והביטוי לזה הוא שחושב רק בתורה, וידבר אך ורק אותיות התורה והתפלה, ויעשה רק מעשי המצות ועניינים של 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים' ו'בכל דרכיך דעהו', שזהו בגלל שהמחדו"מ שלו בטילים לאלקות, ולכן לא נשאר בהם ענין לעצמם. ועוד זאת, שכל מחשבה דיבור ומעשה שלו יהיו בבחי' ביטול, דאפילו אם הוא עוסק בתורה ומקיים מצות, יכול להיות שעושה בגין יקריה, כדי להיות נקרא רב, או כדי להשיג איזה דבר, כמו להשיג הרבה ידיעות בחכמת התורה, אולם, כאשר יומשך מבחי' הביטול דחכמה אל בחי' ה' אחרונה שבנפשו, אזי גם מחשבה דיבור ומעשה שלו בתורה ומצות יהיו חדורים עם הכוונה הראויה, לעבוד את ה' ולעשות נחת רוח לקונו. ונמצא, שעייז אין פירוד בין האותיות של שמו ית', ונעשה השם שלם.

[ועתה יבאר שלא די רק להתפלל שיומשך מבחי' הביטול דחכמה מלמעלה לנפשו, אלא גם צריך לעשות עבודה בפועל ממש, שבזה אנו מעוררים ואכן ממשכים המשכה נעלית זאת. והולך ומבאר כיצד אכן פועלים המשכה זו של חכמה למטה בנפשו:]

דהיינו, על ידי מחשבות ודיבורי התורה ומעשה המצות.

שמחשבה דיבור ומעשה אינם חלק ממהות הנפש עצמה, ולפיכך, יכול לפושטם ולהחליפם, שיכול לעשות או לא לעשות איזה דבר, וכן יכול להפסיק מלדבר לגמרי או לדבר דברים אחרים, ואף יכול לא לחשוב מחשבה מסוימת (דהגם שהאדם תמיד חושב ומוכרח בזה, אין המחשבה אלא לבוש, כי ביכולתו להחליף את מחשבותיו למחשבה אחרת, וכלבוש יחליפם).

והטעם שהם נקראים בחי' העלם הוא: כמו על דרך משל לבושים הגשמיים שלובש האדם, שהם מעלימים על האדם שבתוכם, כמו כן מחשבה דיבור ומעשה הם לבושים שהנפש מתלבשת בהם, והם מעלימים על הנפש עצמה וכחותיה⁶⁵.

[והביאור בכך שמבקשים שבחינת שמייה רבא יתברך ויומשך בג' בחינות העלם 'לעלם ולעלמי עלמיא' הוא:]

שאפילו בבחינת מעשה – שהוא העלם ולבוש השלישי החיצון מכולם – יאיר שם י"ה.

[כעת יבאר מהי הפעולה והתוצאה כאשר מאיר מבחי' שם י"ה בג' לבושי הנפש.

דהנה בפשטות הכוונה בזה היא, שע"י שהאדם מעורר את האהבה לקב"ה ע"י התבוננות, זה גורם שהוא ישתמש עם המחשבה דיבור ומעשה שלו לקדושה דוקא. אך כאן רוצה להסביר בעומק יותר איך שגם הביטול דחכמה יאיר במחדו"מ. דהיינו שה'איתן' פנימיות הנפש יאיר בו. וזהו שהולך ומבאר:]

שיהיו כולם לה' לבדו ובטלים אליו.

וזו הכוונה במה שאנו מתפללים ומבקשים שתהי' ההגדלה (שם י"ה רבא) של י"ה, עד שגם ה' דחכמה יהי' נמשך בהה"א אחרונה של שם הוי' – הג' לבושים.

כלומר: לא רק שבפועל ישתמש עם המחדו"מ

65. ליתר ביאור: מחשבה דיבור ומעשה נקראים בשם 'לבושי הנפש' (תניא פרק ד'), מאחר שהם דומים ללבושים גשמיים שהאדם לובש. כי הנה, הלבושים הם זרים לגמרי ממהותו האמיתית של האדם, ואין להם שום קשר ויחס עמוק אליו, וכמו שהוא לובשם, כך אפשר לפושטם.

וכמו כן הוא ענין לבושי הנפש לגבי עצם מהות הנפש,

כי הנה, מראש מקדם נסוכה סוף מעשה במחשבה תחילה. פירוש מראש,

להגיע בכחות עצמו לעצמותו ומהותו ית', ובכחו רק להתקשר לדרגות המצומצמות של אלקות.

משא"כ בהאבה הפנימית, האהבה הבאה ע"י ביטול, הרי מאחר שכאן התנועה היא 'ביטול' ויצאה מגדרי מציאותו ואין כאן הרגשת שכלו ורגשותיו הפרטיים, הרי בזה הוא כביכול 'כלי' אף לגילוי עצמותו ומהות ממש.

ובזה יבואר למה גם ע"י קיום מצוות בפועל יש להאדם הכח להתקשר לדרגה זו וגילוי גבוה זה, כי גם מעשה המצוות בפועל מושרש בעצמותו ומהותו ית', וכפי שיבאר:]

כי, הנה, 'מראש מקדם נסוכה, סוף מעשה במחשבה תחילה'⁶⁶.

ויוכן זה בהקדים לבאר הענין הפנימי במה שאנו אומרים: 'מראש מקדם נסוכה, סוף מעשה במחשבה תחילה'⁶⁷.

להלן יבאר תפילה זו באופן אחר ובעומק יותר, דגם כן קאי על השורש והמקור של תורה ומצוות למעלה.

פירוש:

- לבאר הפירוש הפנימי בתפילה זו:

[מתחיל לבאר קושיא בדיוק לשון תפילה זו - יש להבין מדוע נאמר 'מראש מקדם נסוכה', דהיה יכול לומר: 'מראש נסוכה', או 'מקדם', או 'מתחילה', ומדוע נקט ב' לשונות של ראשית דווקא, ומדוע נקט לשונות אלו דווקא:]

"והמשכה זו [- הביטול דבחי' י"ה], היינו, ע"י מחשבה ודבור של התורה, ומעשה המצוות" (הגהת הצ"צ, בהקיצור למאמר זה), וכפי שהולך ומבאר.

פרק י

המשכת הביטול של חכמה ע"י קיום התורה ומצות

[ועכשיו יבאר מדוע יש בכוח לימוד התורה וקיום מעשה המצוות לפעול המשכה זאת של בחי' הביטול דחכמה.

למרות האמור, שגילוי זה בנפשו בא בעיקר כמתנה מלמעלה, ויתגלה (בעיקר) לע"ע. יסביר כאן, איך שבכל זאת יש בכח האדם להמשיך ענין זה בנפשו (אף שכמובן שלימות הגילוי בזה באה כמתנה למעלה לע"ל).

ותוכן הביאור בזה יובן בהקדם עוד חילוק מהותי בין ב' בחי' ההתגלות בנפשו - ההתגלות של 'בינה' (התבוננות) בלבו הפועלת אהבה **בחיצוניות** לבו כנ"ל, והתגלות של בחי' 'חכמה' (איתן), הביטול של הנפש, הפועלת אהבה פנימית (כנ"ל בארוכה).

בפשטות החילוק הוא כנ"ל, שהאהבה שבאה ע"י בינה היא אהבה מוגבלת, אהבה הקשורה עם טעם ודעת, משא"כ האהבה שבאה ע"י חכמה היא אהבה בלתי מוגבלת בה האדם מרגיש שא"א להיות באופן אחר.

אך, יש גם עוד הבדל מהותי: ע"י האהבה שבאה מבחי' הבינה, מאחר שהיא מיוסדת על השגת האדם, א"א 'לתפוס' על ידה עצמותו ומהותו ית' ממש. דהרי מאחר שהאדם הוא מוגבל, הרי ככל שיעבוד את ה', סו"ס א"א לו

66. פיט לכה דודי. וראה לקו"ת שה"ש יח, ד. וגם סה"מ תש"א ע' 4.

67. לפי פשוטו תפילה זו מתייחסת ליום השבת, שהיא ה'סוף מעשה' של ששת ימי בראשית - יום השביעי, אבל היא היתה 'במחשבה תחילה', כלומר, היא עלתה

במחשבתו של ה' לפני כל הימים, ומשום כך היא המקודשת מכולם. ו'מראש מקדם נסוכה' - השבת מעוטרת בקדושה ובכרחה מתחילת הבריאה, דהיינו, כבר בשבוע הראשון ה' ברוך וקדש את השבת (ע"פ מפרשי התפלה).

היינו מראשית כל השתלשלות העולמות, ומקדם, היינו קודם למראש, שהוא יתברך אינו בגדר עלמין כלל, ואתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא לאחר כו' בלי שום שינוי, כמו שכתוב אני ה' לא שנית וגו', כי הוא למעלה מבחינת עולמות, מבחינת ממלא ומבחינת סובב כל עלמין, כי ממלא וסובב שייך לומר בגדר ובחינת עולמות, אבל במהותו

'מראש', היינו: מראשית כל השתלשלות העולמות.

'ראש' משמע תחילת הדבר, כמו ראש האדם שהוא החלק העליון ביותר שבו, אבל הוא עדיין חלק מכללות גופו. וכך למעלה, בחינת ה'ראש' הוא הדרגה הראשונה והעליונה ביותר בכל סדר ההשתלשלות. דסדר השתלשלות קאי על הד' עולמות רוחניים שבהם האור האלקי יורד ונמשך מדרגה לדרגה בצורה מסודרת שכל דרגה יש לה קשר ויחס קרוב לחברתה, בדוגמת טבעות של שלשלת (שרשרת) ארוכה, שכולן אחוזות זו בזו. וראשית ההשתלשלות היא בחינת החכמה של עולם האצילות, הדרגה הכי עליונה בכל סדר השתלשלות העולמות והספירות.

ו'מקדם', היינו: קודם ל'מראש' - למעלה מראשית ההשתלשלות.

[ומבאר מהי בחי' זו שהיא 'מקדם' ולמעלה

מראש]:

שהוא יתברך אינו בגדר עלמין כלל - אפי' לא בגדר ראשית ומקור לכל ההשתלשלות.

כלומר: אין להקב"ה שום ערך ויחס לכל העולמות והדרגות של סדר השתלשלות⁶⁸, כי מאחר שכל העולמות הם בגדר גבול (ואפילו לעולמות העליונים יש ציור והגדרה מסויימת),

הרי הם באין ערוך לגמרי לגביו ית', שהוא בבחי' אין סוף ממש (וכמו שלגבי בלי גבול הרי מספר גדול ומספר קטן שוים ומספר גדול אינו קרוב לבלי גבול יותר ממספר קטן, וכן לאידך, כיון שבלי גבול אינו בגדר מספר כלל, כי אין למספר שום ערך אל ענין הבלי גבול, ולכן כל המספרים שוים לפניו, כי הוא אינו ב'עולם' ובמושגי הגבול כלל).⁶⁹

ו'אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא לאחר כו' [שנברא העולם]⁷⁰, בלי שום שינוי, כמו שכתוב⁷¹ "אני ה' לא שנית וגו'".

מאחר שהוא יתברך אינו בגדר כל העולמות, לכן אין בריאתם פועלת בו שינוי והתפעלות. למרות שבריאת כל העולמות היא מלאכה גדולה ביותר ויש מקום לומר שבריאה זו פועלת שינוי בבורא ומהווה. אך לאמיתו של דבר, הרי אין העולמות בערכו ובגדרו יתברך שיהיה ביכולתם לפעול בו שינוי.

כי הוא למעלה מבחינת עולמות, [ולמעלה אפילו] מבחינת 'ממלא' ומבחינת 'סובב כל עלמין', כי 'ממלא' ו'סובב' שייך לומר בגדר ובחינת עולמות.

ידוע שאורו והתפשטותו יתברך בא בעולמות בשני אופנים, באור הממלא כל עלמין ובאור

המשמעות של 'אינו בגדר' היא שהקב"ה בכלל אינו באותו הגדר של העולמות, שאין כל ערך, יחס והשוואה בין הקב"ה לבין העולמות, כי הם בשני גדרים שונים, גבול וכלי גבול.
70. נוסח התפלה.

68. ראה תניא פמ"ח. תו"א ויצא כב, א. לקו"ת אחרי כז, א. בהר מב, ב. ואתחנן יב, א סעיף ב' ואילך.

69. וזהו מה שאדמו"ר הזקן מדייק לומר "אינו בגדר עלמין", ולא שהוא למעלה מכל העולמות, כי

ועצמותו, לא שייך לומר לא בחינת ממלא ולא בחינת סובב, ועל זה אמרו רז"ל, מה לפנים מה לאחור כו'. והנה בחינה זו ירדה ונשתלשלה ונתלכשה

- כי במהותו ועצמותו ית' לא ניתן לייחס בו שום גדר וציור ותואר, ואפילו האורות העליונים של בחי' ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, עם היות שהם נעלים מאוד ורוחניים ומופשטים, מ"מ, מאחר שיש להם ציור וגדר כלשהו, והוא, שהם הארות והתפשטות ממנו ית' להוות את העולמות (דאף בחי' אור הסובב, יש לו גדר בכך שהוא אורו ית' הבלתי בעל גבול, וזהו גדרו – אור בלתי מוגבל), מה שאין כן הקב"ה בכבודו ובעצמו אין לתאר בו שום תיאור כלשהו, כי אין לו יחס והשוואה לכל הגדרים הללו.

ועל זה אמרו רז"ל⁷²: 'מה לפנים מה לאחור' כו'.

ועל דבר זה שמהותו ועצמותו יתברך למעלה מכל גדר העולמות איתא במשנה בענין לימוד מעשה בראשית וסתרי תורה:

"כל המסתכל [-דורש וחוקר] בארבעה דברים רתוי [- ראוי] לו כאילו לא בא לעולם – מה למעלה מה למטה [- מה למעלה מרקיע שעל ראשי החיות, ומה למטה מהן (רש"י), מה שלמעלה מתפיסת והשגת האדם (מאיר)], מה לפנים [- מה הי' לפני הבריאה] מה לאחור [- מה יהי' לאחוריו] כו'".

דהיינו, אין לאדם לדרוש ולחקור בעניינים שלמעלה מהשגתו, כי הם רק יבלבלו מוחו.

ופירוש מאמר חז"ל זה ע"פ חסידות הוא⁷³: שיש דבר שלמעלה לגמרי מהשגת ותפיסת האדם,

הסובב כל עלמין. היינו, אופן א' הוא בחי' ממכ"ע, שנמשך ממנו אור מצומצם ומוגבל שלפי ערך העולמות, ואור זה מתלבש בתוכם (ממלא אותם) בצורה פנימית וגלויה להחיותם ולקיימם. והאופן השני בו אורו יתברך בא בעולמות הוא בבחינת סובב כל עלמין, היינו, אורו והתגלותו יתברך הבלתי גבול שלמעלה מיכולת הקליטה של העולמות והנבראים ואינו מתלבש ומתגלה בהם בצורה פנימית, אלא כאילו 'סובב' עליהם מלמעלה במובן של העדר הגילוי (כי גם אור זה נמצא בתוך כל העולמות, רק שמחמת גודל רוממותו אינו מתגלה בהם (כסברא שכלית נעלית ומופשטת ביותר, שאף שבאה למוח האדם הרי אינה מתגלית בו מצד מעלתה).

והנה, שני אורות וגילויים אלו שייכים ומתייחסים לעולמות, שלכן נקראים סובב וממלא כל עלמין, שאפי' בחי' סובב, שהוא למעלה מעולמות ואינו מתלבש בתוכם בצורה פנימית וגלויה, מתייחס עדיין לעלמין, כי ענינו הוא גילוי אלקות, רק באופן בלתי מוגבל, אבל עצם ענין הגילוי מראה שיש התייחסות לעולמות (דבשבילם הוא מתגלה). והקב"ה עצמו גם אינו בגדר שני אורות אלו, כי סוף כל סוף גם הם שייכים לגדר העולמות והנבראים, והוא יתברך באין ערוך מכל זה, גם מאור הסובב.

אבל במהותו ועצמותו [ית'], לא שייך לומר לא בחינת 'ממלא', ולא בחינת 'סובב'.

אוה"ת ענינים ע' קל ואילך. סה"מ תר"ם ח"א ע' שסט ואילך. וש"נ. סה"מ תרל"ז ח"ב המשך וככה פרק צט. פרק קכא.

72. חגיגה יא, ב. וש"נ.

73. ראה דרך אמונה (לאדמו"ר הצ"צ) ע' לב, ב. סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תד.

71. מלאכי ג, ו. ראה תניא פ"כ-כ"א. שער היחוד והאמונה פ"ז (ע' 164). וראה חסידות מבוארת ח"ב ע' ע"ג, ושם משל מהה"מ ממעזריטש בעניין זה וביאור של כ"ק אדמו"ר הצ"צ (בהמשל) עיי"ש.

ראה תו"א וישלח ריש ד"ה ויקח מן הבא בידו. לקו"ת אמור לא, א ואילך. מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' שלו.

במעשה המצות, אשר לזאת, גם במעשה המצות יש בחינת ביטול הנ"ל, וצריך בעסק התורה והמצות שתכלה אליו הנפש למקורא דכולא, מקור מים חיים וגו', מה שאין כן האומר אין לי אלא תורה כו', ועל זה נאמר אותי עזבו מקור מים חיים וגו'.

והוא גם למעלה מכל גדר וצירור, והוא מהותו ועצמותו ית'.

והנה, בחינה זו [- עצמותו ומהותו ית' (בחי' 'קדם')] ירדה ונשתלשלה ונתלבשה במעשה המצות, אשר לזאת, גם במעשה המצות יש בחינת ביטול הנ"ל - דבחי' חכמה.

כי במעשה המצות מלוכש עצמותו ומהותו ית', וקמי' כולא כלא חשיב ממש, ולכך גם במעשה המצות יש בחי' ביטול הנ"ל.

וזהו הפירוש הפנימי דפיסקא זו מ'לכה דודי' - 'מראש מקדם נסוכא', דקאי על שורש ענין התורה והמצות. ד'מראש מקדם נסוכה', כלומר, שנמשך בתוך התורה ומצות מבחי' שלמעלה מ'ראש' (מקור וראש דסדר השתלשלות), דהיינו, מבחי' 'קדם' - מהותו ועצמותו ית' שהוא קדמונו של עולם. וממשיך שם: 'סוף מעשה במחשבה תחילה', ר"ל: דווקא ב'סוף מעשה', דהיינו, בתורה ומצות גשמיים (תפילין גשמיים, ציצית בצמר גשמי) - נמשך מבחי' 'מחשבה תחילה', מחשבתו ית' ממש, 'מקורא דכולא'.

ומכיון שכן, ע"י קיום התורה והמצוות - שבהם מלוכש עצמותו ית' ממש - נמשך באדם בחי' ביטול הנ"ל דחכמה (היו"ד של שם הוי'), ובמילא, ביטול זה חודר בכל בחינות נפשו עד למטה מטה. דהיינו, שנמשך ביטול זה גם אל הו"ה דשם הוי' אשר בנפשו, שיהיו מדותיו בבחי' ביטול, וגם מחשבה דיבור ומעשה שלו יהיו רק

לה' לבדו ובבחי' העדר הרגשת ישות עצמו.

וצריך בעסק התורה והמצות שתכלה אליו הנפש למקורא דכולא, מקור מים חיים וגו'.

- דהיינו, מאחר שבתוך התורה והמצות מלוכש עצמותו ית', לכן כשאדם עוסק בהם צריך להיות מתוך הכרה זו, ולא רק לקיימם באופן של 'מצות אנשים מלומדה' מבלי לחשוב ולהתבונן בעניינם הפנימי, אלא בשעת קיום התורה והמצות צריך האדם להשתוקק אל פנימיותם - עצמותו ית' ('מקורא דכולא', 'מקור מים חיים').

ואם אין האדם משתוקק לזה, אזי אין המשכה זו שע"י תורה ומצות פועלת פעולתה בשלמות בנפשו (אף שנמשך בפועל ממש), כי רק ע"י קיום התורה והמצות באופן כזה יורגש ממש בנפשו המשכה זו של עצמותו ית', ובזה פועל ישועות בקרב נפשו, להמשיך הביטול למטה לבחי' ו"ה. וממילא נעשה שמו ית' שלם בנפש האדם, שיומשך הביטול ד"ה ל"ה.

וזהו הטעם הפנימי לתקנת חז"ל לומר הקדיש - להתפלל ולבקש שתהי' המשכה זו (אף שהמשכתו בפועל ממש הוא על ידי קיום התורה ומצוות דווקא, כנ"ל), כי 'צריך בעסק התורה והמצות שתכלה אליו [ית'] הנפש למקורא דכולא' (לשון אדמו"ר הזקן כאן), ותשוקה ורצון זה בא לידי ביטוי בבקשת האדם 'יהא שמיה רבא מברך'.

מה שאין כן 'האומר אין לי אלא תורה כו' [אפי' תורה אין לך]^{74,75}.

74. ויאכילך את המן. ולקו"ת פ' בלק סוף ד"ה מי מנה עפר יעקב.

74. יבמות קט, ב.

75. לביאור ענין זה ראה לקו"ת פ' עקב סוף ד"ה

וזהו ראה אנכי נותן, פירוש אנכי מי שאנכי, דהיינו בחינת אנכי הוי' אלהיך, שהוא דיבור ראשון של קבלת התורה.⁷⁶ נותן לפניכם, בבחינת פנים

חיים' – מקור התורה⁷⁷, שהוא עצמותו ומהותו ית' המלוכש בתורה ומצות, ועיי"ז הוא מפריד כביכול בין הקב"ה ותורתו.

פרק יא

תירוץ הקושיות מתחילת המאמר על הכתוב 'ראה אנכי נותן'

[וע"פ כל הנ"ל יתרוץ כאן הקושיא מתחילת המאמר – כיצד ענין פסוק זה ד'ראה אנכי נותן לפניכם היום' נצחי ושייך גם היום בעבודת השם של כל אחד מישראל. וגם יתרוץ מה שהקשה – מדוע נאמר כאן 'לפניכם', ולא 'לכם':]

וזהו "ראה אנכי נותן".

פירוש: 'אנכי מי שאנכי'⁷⁸ – עצמותו ומהותו ית', "שאיך מכיר ומשיג בחי' 'אנכי' אלא אנכי בעצמי" (לקו"ת במדבר א, ב), דהיינו בחינת "אנכי הוי' אלהיך", שהוא דיבור ראשון של קבלת התורה.⁷⁹

הנהגות צמח צדק

יב. ועיין ברבות [מדרש רבה] ריש פרשת ראה [פרק ג]: 'אמר רבי אלעזר, משאמר' כו' – וזה לשונו שם: 'דבר אחר: 'ראה אנכי [נותן לפניכם היום ברכה וקללה]', אמר ר' אלעזר: משאמר הקב"ה הדבר הזה בסניני [- 'ראה אנכי כו', שבוה גילה להם שהבחירה ביד האדם, שהרי צוה אותם עשה ולא תעשה (ע"פ מ"כ)], מאותה שעה מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושי הרעה והטובה באה על עושי הטובה [- דהיינו, דעשיו לא תצא הרעות והטוב

ועל דרך זה, זהו הפירוש הפנימי במה שאמרו רז"ל: 'כל האומר אין לו אלא תורה, אפילו תורה אין לו'. דפירושו לפי פשוטו הוא, דכל האומר אין לו אלא תורה, ואינו עוסק בשום מצוה בעולם אלא בתורה, הרי אפילו תורה אין לו, כלומר, אפילו שכר לימוד אין לו (ע"פ רש"י שם).

אך, הפירוש בדברי רז"ל אלו על פי חסידות הוא, דמי שאינו מתבונן בהתוכן הפנימי של המצוות, שבהן מלוכש עצמותו ומהותו יתברך ממש, אלא חושב רק על התורה כמו שהיא למטה – הנה, אפי' תורה (שלמטה, שהוא חושב שהוא תופסה ומבינה) אין לו, כי אינה פועלת פעולתה בשלמות על נפש האדם, כמו שנתבאר לעיל.

ועל זה נאמר⁷⁶ "אותי עזבו מקור מים חיים וגו'".

כלומר:

אדם הלומד תורה באופן כזה הוא 'עזב' כביכול 'אותי' – את הקב"ה עצמו, בחשבו רק על התורה כמו שהוא למטה, ולא על 'מקור מים

א. נו, א. סד, ב. סו, ב. פב, ג. פד, ג. פז, ג. קט, א. ועוד. הלשון 'אנכי מי שאנכי' מופיע בפי' רש"י עה"ת על דברי יעקב ליצחק כשלקח את הברכות מעשו אחיו - 'אנכי עשו בכורך'. ומפרש רש"י, 'אנכי מי שאנכי, ועשו הוא בכורך'. ומזה רואים דלשון 'אנכי' מורה על ענין ההעלם, כי בזה העלים יעקב את עצמו מאביו. ולכן משתמשים בלשון זה בחסידות להראות על אלקותו ית' כפי שהוא למעלה מגילוי (התמים, עיין חסידות מבוארת).

76. ירמ' ב, יג.

77. שנמשלה למים.

78. ראה תניא מהדורא קמא ספמ"ט ע' תו. אבן עזרא תולדות כז, יט. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יד. פרשיות התורה ח"א ע' ר"ט. לקו"ת להאריז"ל תולדות כז, יט. זהר וישלח קסז, ב. ויקרא יא, א. לקו"ת פינחס פ, ב. לקו"ת ראה לא, ד. סה"מ תקס"ה ע' תתפ. תקס"ו ע' מז. אתהלך ע' רב. ראה תו"א ט, ג. יח, ב. לז, ב. לח, א. נא,

שלכם, שבשביל שיש בבחינת פנים שלכם בחינת הוי', כי ישראל עלו במחשבה,

- זוהי הכוונה הפנימית בתיבת 'אנכי' שבפסוק 'ראה אנכי כו', דקאי על בחי' 'אנכי' שבמתן תורה (בעשרת הדברות) 'אנכי הוי' אלקיך'.

דכפי שנתבאר עתה, דוקא המצוות (שניתנו במ"ת) קשורות עם עצמות ומהות ממש, 'אנכי מי שאנכי'. וא"כ מה שנאמר 'ראה אנכי' הפי' הוא שהקב"ה כביכול ממשיך עצמותו ממש.⁷⁹

[ומפרש המשך הכתוב, ובזה גם מתרץ מה שהקשה בתחילת המאמר - מהו לשון 'לפניכם' דווקא (ולא כלשון הרגיל בכל מקום 'לכם'):]

"נותן לפניכם", בבחינת פנים שלכם⁸⁰.

- פירוש: בבחינת הפנימיות שלכם.

דהיינו, שכפי שנתבאר לעיל, המשכת העצמות ממש קשורה (לא עם אהבה דחיצוניות הלב הבאה מ'בינה') אלא מאהבה דפנימיות הלב, אהבה

שלמעלה מטו"ד. וזהו הפי' 'נותן לפניכם' שע"י 'אנכי' תתגלה אהבה זו - האהבה דפנימיות הלב - בחינת 'ברכה'.

כלומר: כפי שכבר נתבאר לעיל בארוכה בפי' 'יהא שמיא רבה', שהפי' הוא שבחי' י"ה יומשך ('ברכה מל' המשכה) בלבו של האדם, ובמחשבה דיבור ומעשה שלו.

וזהו הפי' בפסוק כאן, שהקב"ה מגלה לנו 'אנכי' - עצמות ומהות ממש. בבחי' 'לפניכם' היינו בפנימיות הלב, כנ"ל. וכ"ז הוא בבחינה 'ברכה' היינו שהביטול דחכמה נמשך בגילוי בלבו של האדם - האהבה דפנימיות הלב ('לפניכם') התופסת בעצמות ומהות ממש ('אנכי').

[והסיבה לכך שדרגא גבוהה זו יכולה

להתגלות אצל יהודי היא:]

- שבשביל שיש בבחינת 'פנים' שלכם בחינת

הנחות צמח צדק

מאת הקב"ה עצמו, אלא מאליה היא באה כפי מעשיהם. ועל זה אמר 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', ש'לפניכם' ובכם הדבר תלוי שתבא עליכם ברכה וקללה (ע"פ מ"כ ופמהרז"ו). [לכאורה כוונת הצ"צ בציון מדרש זה היא, כי שם מבואר שדיבור זה ד'ראה אנכי' נאמר במתן תורה. וזהו שאומר כאן, דתיבת 'אנכי' דהאי קרא קאי (ע"פ פנימיות) על הדיבור 'אנכי הוי' אלקיך', שהוא הדיבור הראשון של קבלת התורה. וע"פ מדרש זה מובן שענין 'ראה אנכי נותן' ה' באמירת 'אנכי הוי' אלקיך' במ"ת]. ועיין מ"ש כד"ה 'יודבר אלקים את כל הדברים האלה': "וזהו 'יודבר אלקים את כל הדברים האלה' כדי 'לאמר אנכי ה' אלקיך', כי גילוי 'אנכי' - הוא מהותו ועצמותו שלמעלה מעלה מגדר השתלשלות - להיות בבחי' 'הוי' אלקיך' ממש, הוא ע"י התורה, וכמ"ש בק"ש 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך' כו'. אך, גילוי זה הוא בבחי' 'מזליהו דחזי, וצריך להקדים עול מצות. וע"ז רומז פ' שניה 'והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי' כו', שמבלעדי המצות, אין קיום להמשכת התורה כנ"ל".

זהו דווקא ע"י הגילוי דבחי' 'אנכי'. כי הוי' הוא דרגא אלקית שלמעלה מכל מדידה והגבלה, וכדי שיהי' נמשך בנפש האדם המוגבל בגופו הגשמי, זהו רק ע"י גילוי מדריגה שלמעלה משניהם שיוכל לחברם יחד. כי לגבי דרגא זו אין שם הגבלות כלל, ולכן שיהי' בלי גבול וגבול ביחד זהו בכחו דבחי' 'אנכי' דייקא.

80. עי' גם כן בתו"א פ' משפטים ד"ה אלה המשפטים, בפירוש 'אשר תשים לפניכם', בפנימיות שלכם. וראה תו"א עה, ג. ובספר השיחות תנש"א חלק ב ע' 768 הערה 15.

79. ומה שאומר אדה"ז כאן ש'אנכי' הוא 'אנכי מי שאנכי', שזה קאי על עצמותו ית' שלמעלה מכל ענין השמות. כי עניינם של שמותיו ית' הוא רק להורות על איך הוא מתייחס להעולמות ונבראים (כדאיחא במדרש 'לפי מעשי אני נקרא'). אבל 'אנכי' מרמז על מהותו ית' שהוא למעלה מלהיות נק' ומוגדר בשם.

זהו שאומר כאן שתיבת 'אנכי' שבהפסוק 'אנכי הוי' אלקיך' קאי על מהותו ית', כי כדי להיות ענין 'הוי' אלקיך, דהיינו, שיהי' בחי' הוי' נמשך בפנימיות כל אחד מ'ישראל,

לזאת תוכלו להמשיך עליכם בחינת ברכה ממקורא דכולא. וזהו את הברכה אשר תשמעו אל מצות הוי', מפני כי מראש מקדם נסוכה.⁸¹

'ברכה' זו, שהוא ע"י "אשר תשמעו אל מצות הוי'", דהיינו, דווקא ע"י קיום התורה והמצות. ומדוע ע"י קיום התורה ומצות יומשך בחי' 'מקורא דכולא' למטה – כי, 'מראש מקדם נסוכה', כדלעיל, שמדריגה זו ('מקורא דכולא') "ירדה ונשתלשלה ונתלכשה במעשה [התורה ו]המצות" (לשון אדה"ז לעיל).

וע"י המשכה זו על נפש האדם, נמשך בחי' הביטול דחכמה על כל בחינות נפשו, ונעשה 'השם שלם' למעלה וגם למטה בנפש האדם.

[ובזה מתורצת הקושיא מתחילת הדרוש – להבין כיצד פסוק זה הוא ענין נצחי גם עתה בעבודת ה' דכל אחד ('היום') משמע לעולם] – כי ע"פ פנימיות העניינים פסוק זה מדבר על הכוח שיש בכל נפש מישראל להמשיך ברכה עליונה מ'מקורא דכולא', מפני כי 'אנכי הוי' אלקיך', שיש בחי' הוי' בפנימיות נפשו של כל אחד מישראל. וענין זה הוא נצחי, כי מאז מתן תורה נמשכה בחי' שם הוי' בפנימיות הנפש דכל אחד מישראל, ומצד זה יכול להמשיך ברכה ע"י קיום התורה והמצות מדרגה נעלית זו – 'מקורא דכולא', אור אין סוף ב"ה ממש. וע"י ברכה זו נמשכת בחי' ביטול על כל בחינות נפשו (ה'-ו'-ה') ובה נעשה השם שלם].

הוי' – כי ישראל עלו במחשבה' (כנ"ל בענין איתן האזרחי) – לזאת תוכלו להמשיך עליכם בחינת 'ברכה' ממקורא דכולא. כלומר:

מכיון שבשעת מתן תורה הקב"ה נתן בפנימיות נפשינו בחי' שם הוי' (כנ"ל בתחילת המאמר), מפני זה אנו יכולים להמשיך הברכה ע"י קיום התורה ומצות מבחי' 'מקורא דכולא' – עצמותו ית' ממש, כי שורש נפשינו הוא מבחי' 'מקורא דכולא', כמ"ש "כי חלק הוי' עמו", וכדאיחא במדרש 'ישראל עלו במחשבה', ובמילא יכולים להמשיך על עצמינו בחינת 'ברכה' משורש נעלה זה (ע"י קיום התורה והמצות). שזהו תוכן ענין הברכה ע"פ חסידות, ש'ברכה' הוא מלשון המשכה ('ויברך את הגמלים', 'המברך את הגפן' כנ"ל), שהאדם ממשיך השפעה אלקית ממקורה ושרשה למעלה.

וע"י המשכה זו יומשך גם מבחי' י"ה שבנפשו למטה לפעול פעולתה על ו"ה.

[ועפ"ז יבאר גם המשך הכתוב:]

וזהו "את הברכה אשר תשמעו אל מצות הוי'"⁸¹, מפני כי 'מראש מקדם נסוכה'.⁸²

- דהיינו, שמפרש כאן בפסוק איך נמשכת

הנהות צמח צדק

יג. ופירוש 'מקדם' ('מראש מקדם נסוכה') יובן מ"ש בד"ה 'חייב אינש לבסומי בפורי'א' [תו"א צח, ב ואילך], בענין: שנק' התורה 'משל הקדמוני', 'קדמונו של עולם' כו'. ובר"ה 'ששת ימים תאכל מצות' [לקו"ת פ' צו יד, ד], כפירוש: 'רוח קדים' דגבי קריעת ים סוף. ובר"ה 'ביום השמיני שלח' [לקו"ת שמע"צ פו, ג], כפירוש: 'וקדם צרתני' כנ"ל. ולשון 'נסוכה' הוא כמ"ש במקום אחר ע"פ 'ושמנה נסיכי ארם'. וביאור ענין 'ראה אנכי נתן כו' [ברכה]: "הנה, במקום אחר נתבאר בענין ההפרש בין ברכה לתפלה, שהברכה היא גילוי השרש שבהעלם, שיתברך ויהיה נמשך לידו גילוי, ולא המשכה חרשה לגמרי. וזהו ההפרש בין ברכה לתפלה - כי ענין התפלה הוא י"ה רצון, דהיינו,

81. המשך הכתוב של 'ראה אנכי נתן' הנ"ל.

קיצור

(א) בשעת קבלת התורה דכתיב פב"פ דבר הוי' עמכם נמשך לכל אחד בחינת הוי' בבחינת פנים בהנשמה (עמ"ש בר"ה זכור ושמור שהנשמות שרשן מבחינת גרמוהי וע"י התורה מתעלים בבחי' חיוהי וזהו שאזי נמשך בהם בחינת הוי'. והיינו ע"י דבור אנכי בחינת איהו ממש ועמ"ש ע"פ וארא כו' ושמי הוי"ה לא גודעתי להם כ"א זהו נמשך על ידי מתן תורה) בחינת הוי"ד דשם הוא החכמה שהיא בחינת ביטול שלמעלה מהכינה והדעת כמ"ש בסש"ב ס"פ י"ח ונק' משכיל לאיתן, וזה כפי' הפרדם ערך משכיל וערך איתן זח"ב משפטים (ק"י סע"א), (ועמ"ש בר"ה מצה זו ובר"ה מי מנה בענין הכינה הרביעית דרובע ישראל) ובחי' ה"א עילאה היא בחי' בינה התבוננות (עמ"ש סד"ה כיום השמיני עצרת), וב' בחי' אלו נקרא נקודה בהיכליה ונקרא תרין ריעין ועמ"ש מענין יו"ד של שם בבה"ז פ' אחרי ע"פ המאמר שם (דע"ש ע"ב) הביאו עלי כפרה.

(ב) ובחינת וא"ו הוא ההמשכה מחכמה ובינה לששה מדות שכלב ונק' נחל איתן, עיין בפרדם ערך נחל ובמא"א אות נו"ן סכ"ו ואח"כ ה' אחרונה היא מחודומו"ע של התורה. וזהו נר דלוק על ראשו (ועמ"ש בר"ה כי אתה נרי הויה) ומלמדי' אותו כו' (ועמ"ש ע"פ וכל בנך למודי הוי' ועיין במא"א אות למ"ד סעיף כ"ט).

הנהות צמח צדק

שיומשך המשכה חדשה לברך השנים ולרפאות החולים, אפי' אם למעלה נגזר להיפך רח"ל, אעפ"כ ע"י עבודת האדם בתפלה יכול להמשיך המשכה חדשה שאינו נמצא אפי' בהשרש למעלה (כי למעשה ידיך תכסוף, אכ"מ). וזהו "איש אשר כברכתו ברך אותם", ולכן אמר "ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו", כי שרשו נעלה יותר. וזהו [פי' מה שנאמר במאמר דידן] שבשכיל [שנשמות ישראל] עלו במחשבה, לזאת דייקא תוכל להמשיך אליכם בחי' ברכה כו' [ממקורא דכולא] - כי שם הוא שרשם, ונתבאר לעיל בההגה שענין הברכה הוא להמשיך ממקורו ושרשו למעלה, וע"פ ביאור זה מובן ענין זה, ששש"י יכולים להמשיך המשכה זו דבחי' קדמונו של עולם המלוכב בתורה ומצות, מפני שבפנימיות נפשם שרשם הוא משם (יחלק אלקה ממעל ממש). (ועיין מ"ש ע"פ ז'אלה המשפטים, בפ' כי תקנה עבר עברי') להמשיך בהם בחי' הדעת משרשן כו', עיין שם. והנה, מבואר לעיל [במאמר דידן] שההפריש בין ברכה להודאה, שברכה היא בחי' ראייה, וזהו "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה" - שע"י ש'אנכי נותן לפניכם ברכה, ע"י ראה, בחי' ראייה, שהוא בחי' ביטול דחכמה עילאה כו' - דהיינו, ע"י שנמשך אל האדם (ע"י קיום התורה ומצות) בחי' ביטול זה דחכמה (כי בתורה ומצות מלוכב עצמותו ית', שהכל בטלים קמי'), ממילא הוא בבחי' ראה - הביטול דחכמה. ועוד יש לומר בענין "אנכי נותן כו' ברכה" על דרך מ"ש סוף ד"ה 'האזינו השמים, בענין: הברכה "ויתן לך האלקים מטל השמים" כו'; "זהו שבברכת יעקב נאמר ויתן לך האלקים מטל השמים, כו', שזהו למעלה מעלה מבחי' שרש נש"י מצד עצמן, שהוא מבחינת המזלות". וענין הטל מבואר לפני זה בהמאמר שם, וזה לשונו: "הנה כל הנ"ל בחי' גשם ומטר זהו בקשת כנ"י דהיינו שיהיה נמשך ע"י אתעדל"ת. אך הקב"ה השיב לה אהיה כטל טל הוא בחי' ומדרגה גבוה מאד נעלה מה שא"א להמשיך ע"י אתעדל"ת שאין כח במעשה התחתונים לעורר את האהבה הגדולה הזאת ואעפ"כ אחרי התעוררות מעשה התחתונים שיבא כגשם כו' אזי מאליו וממילא נמשך בחי' הטל". [וזהו שאומר הצ"צ כאן: דפי' אנכי נותן לפניכם היום ברכה הוא ע"ד מ"ש במאמר זה אודות הברכה דויתן לך. שמשמעות הברכה שם הוא שהקב"ה בייך יעקב (וכל בנ"י על ידו) עם בחי' טל, שהוא מדרגה מאד נעלה שא"א להמשיך ע"י עבודת המטה. אמנם, אעפ"כ, זהו החידוש, שהקב"ה נתן בבנ"י הכח לעורר ע"י עבודתם מדרגה זו שהוא למעלה מהם לגמרי. וזהו גם הפי' במאמר דידן, שהקב"ה נותן לבנ"י ברכה שיהי' ביכולתם להמשיך מדרגה מאד נעלית, שע"פ טבע א"א להם להמשיך זאת. מ"מ, זהו חידוש הפסוק, שהקב"ה נותן לפניכם היום ברכה - דהיינו, הכח להמשיך "למעלה מעלה מבחי' שרש נש"י מצד עצמן" (למעלה אפי' מבחי' שם הוי' אשר זהו שרש נפשם, כמו שנתבאר בהמאמר לעיל)].

(ג) אך, ענין שאין השם שלם היינו שאין נמשך בחי' נחל איתן לתוך המדות ומחשבה דיבור ומעשה, וכענין מ"ש בוח"א (ד"ו ע"ב) ע"פ ונהר יחרב ויבש וע' בפ' שמות (ד"ט ע"ב). וצ"ל ומלתם את ערלת לבבכם שעו"ז אח"כ ומל' ה' את לבבך גם מילה היינו מל' י"ה והנה את לבבך ואת לבב זרעך ר"ת אלול כי הם ימי רצון עמ"ש ברה"א אני לדודי.

(ד) וזהו שאנו מתפללים יהא שמייה רבא מברך פי' שם י"ה יהיה רבא שיהיה נמשך בבחי' ו"ה. וכן פי' בוח"ב תרומה (קס"ה ע"ב) ע"פ סלו לרוכב בערבות ביה שמו. וע"ש בהרמ"ז ומ"ש מזה בביאור ע"פ כי כאשר השמים החדשים. והמשכה זו, היינו ע"י מחשבה ודבור של התורה ומעשה המצות. וזהו את הברכה, שיהיה שם י"ה מברך, זהו על ידי אשר תשמעו אל מצות הוי"ה. עמ"ש ע"פ ועתה יגדל נא כח אד'. ומ"ש סד"ה טובה הארץ מאד מאד. וסד"ה מי מנה. וגם כי מל"ת שרשם ביה"ה ומ"ע ביה"ה כמ"ש ברה"א אלה פקודי המשכן. ועיין מענין ברכה בוח"ב בשלה (פ"ג ע"ב) ובמא"א אות ביה"ת (סל"ה ול"ט). והיינו שעיקר הברכה הוא המשכת אור הסוכ"ע בחי' ע"ק בממכ"ע והיינו ענין שיהיה השם שלם. עיין זח"ב ס"פ תרומה (קע"ה ב') ובפ' וישלח (קס"ז ב'). ועמ"ש מענין וברכת את ה' סד"ה ואכלת ושבעת. ולכן הכח הזה להמשיך הברכה, זהו ע"י דבור אנכי, שעל ידי זה נמשך בכל אחד שם הוי', שעל ידי זה הוא המשכת הברכה להיות ברוך הוי' כו' מן העולם ועד העולם כו' (בתהלים סס"י ק"ו).

ט ב

(ה) וגם, כי הנה התורה מתחלת בבי"ת, לפי שהוא סימן ברכה, ועמ"ש מזה בוח"א ר"פ ויגש (דר"ה ע"ב), ואע"פ שהאל"ף הוא אותיות פלא שלמעלה מבחינת ביה"ת, אך הוא בבחי' פלא והעלם. וגם כי שם הוא כחשכה כאורה'כו', וכמ"ש ברה"ה בשלה פרעה, בענין: 'כמה ארך אפיים' כו'. ואיתא ברבות ר"פ בראשית, כ"ו דורות היה האל"ף קורא תגר כו', למחר אני בא ליתן תורה, ואיני פותח אלא כך [-באות א'], שנאמר: אנכי כו'. והיינו, כי ע"י שניתנה תורה, אזי יוכל להיות גילוי ההעלם, וגם אז נמשך אנכי להיות הוי' אלקיך כו'. ולכן ניתנה בהר סיני' שירדה שנאה על הרע, עמ"ש סד"ה מצה זו, בענין: 'בעבור זה' כו', ועמ"ש ברה"ה 'להבין ענין הברכות' בפ' 'פותח בברוך' כו'. וזהו ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה, היינו שמבחי' אלף דאנכי, שלמעלה ממדרגת הבי"ת, נמשך היום הברכה לפניכם כו', והיינו ע"ד מ"ש בוח"א ויצא (קנ"ה ב') ע"פ ברוך הוי' כו' מן העולם ועד העולם, מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא. דהיינו ע"ד מ"ש לפני יג"מ ויקרא הוי' הוי', דהיינו לחבר ולהמשיך שם הוי' שלמעלה מהשתלשלות שהוא ע"ק, בשם הוי' שבסדר השתלשלות והתהוות העולמות, וכמ"ש מזה סוף ד"ה 'ירא ישראל את היר הגדולה'. וזהו ענין שמייה רבא מברך כו'. וזהו למעלה ממדרגת הברכה מה שנברא העולם באות ביה"ת, שהוא הברכה מ"ש הוי' שבהשתלשלות העולמות כו', אבל על ברכה והמשכה זו דבחי' הוי' ה' מן העולם ועד העולם, על זה נאמר ראה אנכי מי שאנכי נותן לפניכם היום דוקא, ע"י מתן תורה, ברכה כו'. ולהמשיך ברכה זו זהו ע"י אשר תשמעו אל מצות הוי' כנ"ל, וע"ד מאמר רו"ל היום אם בקולו תשמעו. עיין מ"ש מזה ברה"ה 'ביום השמע'צ'. והקללה אם לא תשמעו, הוא רק להעביר רוח החיצונים והטומאה של היצה"ר בכדי שיתקיים

לקוטי

פרשה ראה

תורה

הברכה הנ"ל, כמ"ש מזה בר"ה 'אלה החוקים והמשפטים' בפרשת כהקתי. וז"ש גבי ברכה אשר תשמעו, ולא אם תשמעו, כמ"ש גבי והקללה אם. כי הברכה אינה בספק, כי בין כך ובין כך הסוף שיקויים הברכה, וזהו ויברך דוד את ה', ר"ת: ודאי, הודאי שמו כן תהלתו, עיין מ"ש מזה במא"א אות וא"ו ס"ו.

לזכות

השליח הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת שטערנא שרה שיחיו

מינץ

לזכות

הילדים מנחם מענדל, אייזיק גרשון, צמח, משה, וחי' מושקא שיחיו

מינץ

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה, ושירווי מהם הוריהם
אידישע חסידישע נחת

נדבת

ר' יוסף הלוי וזוגתו מרת חנה מלכה שיחיו

גורביץ

לזכות

כל משפחתו

שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל, ושירווי מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

לעילוי נשמת הרה"ת הר' אליהו ציון בן הרה"ת ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות מרת סופי' בת גרז שתבדל לחיים טובים וארוכים

ולזכות ר' חיים שמעון בן רחל, ומרת חי' לאה בת ראשקא שיחיו

נדבת אוריאל בן סופי' וזוגתו מרת חנה טויבע בת חי' לאה ומשפחתם שיחיו

להצלחה רבה בגו"ר

מנדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' שמואל דוד וזוגתו שיחיו

ניומאן וכל משפחתם

לזכות ר' יעקב בן חנה שיחיו גרסון וכל משפחתו

לזכות משפחת באביטש

שיתברכו בכטו"ס בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

לזכות משפחת אהרן

שיתברכו בכטו"ס בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

Refuah Sheleima for
Daniel Reuvein ben Dina
Donated Anonymously

לזכות

הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה

וזוגתו מרת שיינא מלכה בת רחל

ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי, חי'

מושקא בת שיינא מלכה

לזכות

הרה"ת ר' שלום דובער וזוגתו מרת חי'

מושקא גורביץ וכל משפחתם

לזכות הרה"ת ר' יוסף רסקין
וכל משפחתו

לזכות התמים אליה סילפין

לזכות הרה"ת ר' נפתלי
מיכאלאווסקי וכל משפחתו

לע"נ בתיה בת שלמה הלוי ע"ה

לזכות לוי וזוגתו מרת רבקה

לאה ובניהם חי' מושקא, מנחם

מענדל, ובתיה מינא געלב

לזכות הרה"ת ר' שרגא

פייועל בראוד

לזכות

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ולזכות

הרבנית הצדקנית חי' מושקא

לזכות הרה"ת ר' אברהם דוד

ומרת רחל לאה טיברג

מנדבים חודשיים

לע"נ ר' ראובן בן ר' יוסף
רובינשטיין ע"ה נדבת
חתנו ר' מיכל קארצאג

לזכות יהודית

ולזכות אחיותיה חי' מושקא,
זעלדא, ואחיה שרגא
פיוויש, מנחם מענדל
נדבת הורי' מרדכי אברהם
ישעיהו וזוגתו מרת אסתר
שפרה טלזנר

לזכות הרב ומשפיע שמואל לו,
שימשיך בעבודתו הקודש
מאת תלמידו שאול גנוגלי

לזכות

World Trade Copiers
ואברהם הולצברג

לזכות הת' מנחם מענדל
בן שיינא באשא

לזכות אסתר בת רחל

לזכות הילד חייל בצבאות ה'
אברהם זאב בן שיינא באשא

לזכות ר' לוי יצחק הלוי
וזוגתו מרת חנה קורניסקי
וכל יוצאי חלציהם
ולזכות 'חדר מנחם' מלבורן
אוסטרליה

לע"נ ראובן אברהם
בן אלתר שלמה זלמן

לע"נ הרה"ח הרה"ת ר' שמואל
אייזיק הלוי ע"ה פאפאק
נדפס על ידי ולזכות משפחתו

לזכות ולרפו"ש עבור
חי' אלה שתחי' בת ריסא
ולזכות עמנואל בן חי' סאשה

לזכות ולרפו"ש ליוסף יצחק בן
איריס ודורי בן אורה

לזכות אשר בן רינה לזיווג
משורש נשמתו ולגאולה
שלימה של עם ישראל
בקרוב ממש

לזכות ולרפו"ש לשאול אליהו
שיחי' בן חנה רבקה שתחי'

לזכות מרת חנה מינא
בת שושנה אביבה

לע"נ הר"ר כתרילאל שלום בן
הר"ר חיים יצחק ע"ה

לזכות הרה"ת ר' יונתן מיכאל
הכהן בן ריסא, וכל משפחתו

לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב
שיחי' בן מאלע, וכל משפחתו

לע"נ יחזקאל בן יוסף חיים
ולע"נ רבקה בת יחזקאל

לזכות הרה"ת ר' אברהם
אברמסון וכל משפחתו

לזכות התמים מיכאל זהבי

לזכות הרה"ת ר' ישראל מאיר
אברמסון וכל משפחתו

לע"נ הרה"ת אברהם ישעי'
בהרה"ת עובדי' ע"ה שטראקס

לזכות בת שבע שתחי'
בת הרה"ת יוחנן מרזוב
וכל משפחתו

לזכות דינה בת שבע
בת מאירה אסתר

לזכות פערל רייזל
בת אהובה ברכה

לזכות הרה"ת ר' יהושע
בירקאוויץ וכל משפחתו

לע"נ רבקה אלטא
בת חנה לאה ע"ה

לע"נ הילדה היקרה עדאל
שיינא ע"ה בת הרה"ת מרדכי
אליה ילחט"א האנאווער

לזכות הרה"ת ר' אביגדור
סימאנדס וכל משפחתו

לזכות הרה"ת ר' חיים משה
וזוגתו מנוחה רחל ובניהם מנחם
מענדל ופעסיא

ברוכים הבאים לאוצר הגדול של שיעורי חסידות

אוצר בלום של מגוון שיעורים בכל המקצועות בחסידות

מכונס לפונדק אחד באופן הכי נוח והכי יפה ממסיב המשפיעים שיחי' >

היכנס <

תרום

הרשמה לרשימת התפוצה

מומלצים

שיעור שבועי בדרך מצותיך
הרב מענדל וועכטער - באדיש

מיוחד! לפרשת תצוה
תורה אור סאמר ד"ה ועשית ציץ

מיוחד! לפרשת תצוה
תורה אור סאמר ד"ה ועשית ציץ

ברוך שהחיינו וקימנו לזמן הזה!

בשמחה רבה אנו רוצים להודיע שבעזרת השם נפתח שיעורי האתר החדש

המכיל אלפי שיעורים בחסידות: תניא, תורה אור, לקוטי תורה, דרך מצותיך, מאמרי חסידות ועוד - הכל בסדר מסודר דבר דבור על אופניו, שעדיין לא נראה כבושם הזה.

כמו כן, אפשר למצוא שיעורים מסודר לפי פרשת השבוע ומועדים ונושאים שונים.

כתובת האתר: otzerhachassidus.com

סעמי וראו כי טוב...

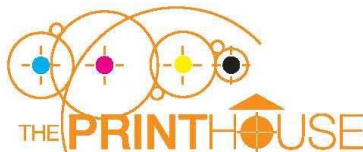
מכון אשכנז באמא

ניתן להשיג הקונטרסים בחינם מידי שבוע בשבוע
במוקדים בכל שכונות החרדיות ברחבי ניו יארק

לפרטים נא להתקשר בטלפון 718-650-6295
או באימייל info@otzerhachassidus.com

כמו"כ אפשר לקבלו באימייל
או להורידם מאתר אוצר החסידות
www.otzerhachassidus.com

נדפס באדיבות

538 Johnson Avenue | Brooklyn, NY 11237

t 718.628.6700 f 718.628.6900 e jobs@tphny.com w tphny.com